

Odšel je, a vendar še živi med nami...

Zdi se nam, kot bi bilo včeraj: ko se je spet začel delovni utrip po novoletnih praznikih, je med nami tu-robo odjeknila novica, da nas je Boris Kraigher za vedno zapustil. Od takrat je minilo — 4. januarja — že polno leto dni.

Zapustil nas je, a še živi in bo še živel med nami. Bil je namreč eden izmed tistih revolucionarjev, ki so si s svojim življenjskim delom postavili neminljivi spomenik. Bil je osebnost, ki je zrasla iz neder komunistične partije in se vsa posvetila revoluciji, živela z njo do zadnjega diha. Bil je človek, čigar ime ne bo ugasnilo.

Kdor ga je poznal, se mu je neizbrisno vtisnila v spomin njegova revolucionarna doslednost in neupogljiva volja. Ti dve lastnosti sta ga spremljali vse življenje ter prišli do najpopolnejšega izraza pri graditvi in utrjevanju jugoslovanskega gospodarstva, pri gospodarski in družbeni reformi, katere temelji so vsestransko prepleteni z njegovim neumornim snovanjem.

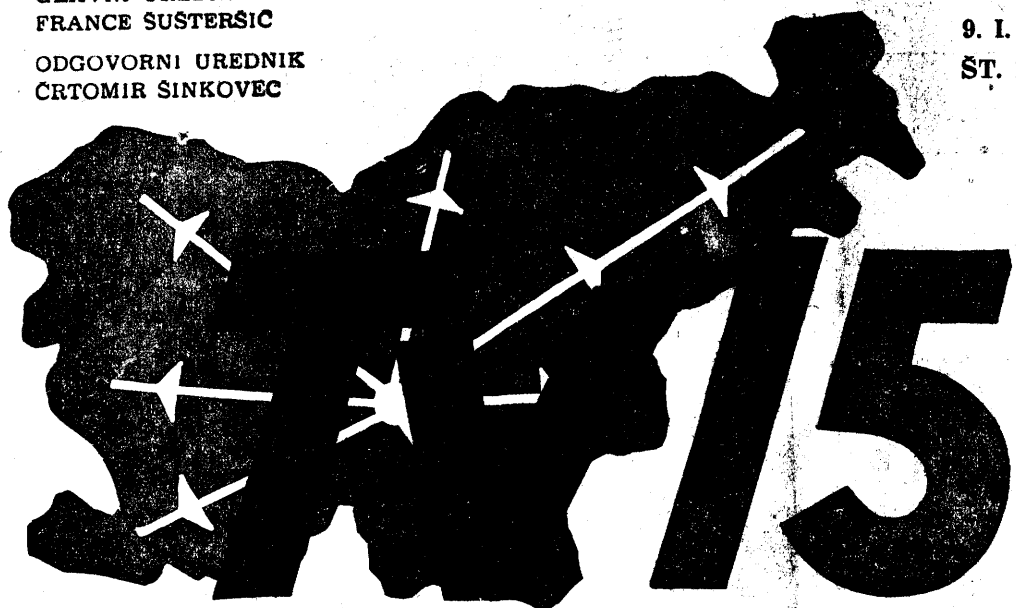
Njegova stališča so bila neomajna. Vztrajno je naglašal, da pomeni reforma nov vzpon v socialistični graditvi, nadaljevanje revolucije, zgodovinsko akcijo, ki jo lahko izpeljejo le delovni ljudje sami; da pomeni reforma edino solidno osnovo za dviganje življenjskega standarda vseh naših delovnih ljudi; da se z njo vključujemo v svetovni gospodarski prostor; da je čvrsta, konvertni dinar edino objektivno merilo delitve in eden poglavitnih instrumentov v družbeno-ekonomskih odnosih.

Njegova stališča so bila kri reforme, revolucionarne bitke, ki zahteva odrenanje, ki pozna vzpone in padce, a so ji vendar podvrženi vsi drugi interesi, ker pomeni mejnik nadaljnje socialistične graditve. Jugoslovansko delovno ljudstvo zavestno in odločno deluje v njej, ker ve, da bo rodila bogate sadove.

Spominu Borisa Kraigher-ja se bomo najprej oddolžili, če bomo dosledno podpirali akcijsko enotnost v tej bitki.

F. S.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTO MIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto VI
9. I. 1968
ST. 1

SOCIETA

"DARWIL"

TRST, Piazza S. Antonio nuovo 4/I-II

GENERALNO ZASTOPSTVO ZA VSE DRŽAVE ZA URE DARWIL IN ARETTA

- DARWIL LOUISDOR najtanjša ura na svetu
- DARWIL SUPERAVTOMATIC s 23, 41, 57 in 88 rubini

Generalno zastopstvo DARWIL vam nudi največjo izbiro zlatih nakita iz 14-, 18- in 22-karatnega zlata. Izdelanega v 42 svetovno priznanih industrijah zlatega nakita.

Za nakup zlatih predmetov dajemo popolno garancijo za čistočo, težo in ceno.

Zlati nakit od 650 lir dalje za 1 gram!

Stalno v prodaji več kot 400 modelov raznih ur od 2500 lir dalje!

Poseben popust in 5-letna garancija za ure švicarske tovarne DARWIL in ure tovarne ARETTA!

S PROSLAVE REVOLUCIONARNEGA JUBILEJA TITO - simbol borca v vojni in miru

Minuli mesec — december 1967 — je potekal v znamenju proslavljanja 30. obletnice, odkar je tovariš Tito prevzel vodstvo naše partije. Vseposod po Jugoslaviji so se spominjali te velike obletnice, treh velikih desetletij, ki pomenijo za jugoslovanske narode prepoved v pravem pomenu besede. Sklepna slovesnost tega praznovanja pa je bila 28. decembra v Beogradu.

O pomenu Titove vloge v minulih treh desetletjih je govoril član predsedstva CK Zveze komunistov Jugoslavije Edvard Kardelj, ki je med drugim dejal:

»Nobeni objektivni pogoji sami po sebi ne morejo spremeniti družbe, če človeška misel in spoznanje ne postaneta zavesten ustvarjalec in uresničevalec sprememb. In nasprotno, zmaguje samo tisto gibanje, ki je sposobno spoznavati nujnost ter iskati v njej izhodiščno osnovo za revolucionarne spremembe. Prav tu se začne velika Titova vloga v zgodovini delavskega razreda in narodov Jugoslavije. Zakaj Tito je tista vodilna in ustvarjalna osebnost našega revolucionarnega delavskega gibanja, ki je komunistično partijo Jugoslavije oborožila z največ spoznanjem in sredstvi, kar ji je zagotovilo uspehe in zmage.»

»Titovo ime je že zdavnaj prestapilo tudi meje naše države... Titovo ime je postalo simbol borca v vojni in miru ter izraz humanistične vizije novega sveta, rešenega strahu pred uničenjem človeka po človeku in naroda po narodu.»

»Kot neposredne priče Titove besede in akcije od njegovih prvih zgodovinskih korakov pa vemo, da sta le-ti bili gibalna sila mnogih naših najvažnejših odločitev na usodnih družbenih prelomnicah. Zato je Titovo delo eden izmed tistih zgodovinskih pojavov, ki bodo trajno navdihovali socialistično in vsako napredno misel in akcijo naše družbe.»

V imenu članov centralnega komiteja je predsedniku Titu čestital ob njegovem revolucionarnem jubileju član predsedstva CK ZKJ Veljko Vlahović in mu izročil pravkar natisnjeno knjigo »Tito in revolucija 1937—1967«.

Zatem je spregovoril še sam tovariš Tito, ki se je zahvalil

za izraze priznanje in poudaril: »Toda že danes sem imel priložnost povedati, da je človek, ki je trideset let na čelu neke partije s članstvom zares visoke zavesti, zrelosti in revolucionarne sposobnosti, lahko samo del te partije in ne tisti, ki vse ustvarja.»

Dalje je dejal:

»Prepričan sem, da bo proslava tega jubileja prispevala, da bo naša zveza še nadalje krepko naprej, da bo spoznala vse svoje slabosti in odstranila vse, kar ovira njen nadaljnji razvoj, da bi bila tudi v prihodnje voditeljska, ne glede na spremenjene razmere, v katerih deluje.»

Zveza komunistov danes deluje v državi z zavestnim ljudstvom, ki ve, kaj hoče. Naše ljudstvo je sprejelo socialistične družbene odnose in socialistični sistem, mi pa smo odgovorni, da se tudi v prihodnje ne bomo razočarali nad nami, se pravi, da si mora naša Zveza komunistov pridobiti še večjo avtoriteto in še večje priznanje. To je moja prva in največja želja.»

ora
najboljša ta hip!

Tovarišu Titu so izročili pravkar natisnjeno knjigo »Tito in revolucija 1937—1967«

Ze dolgo nismo v naši vsakdanji družbeni praksi doživljali in doživeli tako razvejane razprave, kot je to primer z limitizacijo oziroma delimitizacijo našega gospodarstva. In to na vseh ravneh, od republik do federacije, od zbornice do republik in v zveze skupščine.

Ker je to dejansko velik problem, ki se je na sedanji stopnji našega gospodarskega in družbenega razvoja zaostrel, je pobudil med vsemi občani mnogo zanimanja pa tudi najrazličnejša stališča in mnenja. Morda vsem ta problem ni dovolj pred očmi ali pa ga tudi ne razumejo v celoti, zato ga delim in napak, da skušamo v kratkem čim bolj nazorno povedati, za kaj pravzaprav gre pri teh limitih.

Limit pomeni — omejevanje, omejevanje. V našem gospodarstvu so prispevki za splošno potrošnjo omejeni. Ni jih moglo povečevati čez določeno mejo. Še pred novim letom je bila ta stopnja v naši državi 27 odstotkov. Tik pred prazniki pa je zvezna skupščina sprejela predlog, po katerem naj bi bila odslej prispevna stopnja le 26 odstotkov.

RAZPRAVA O LIMITIH

OBČANOVA BELEŽNICA

Zakaj je ta prispevna stopnja povzročila tolikanj hude krvi?

Zagovorniki tega, da je treba stopnjo prispevkov limitirati tudi vnaprej, govorijo to z argumentom, da našega gospodarstva ne moremo tudi vnaprej obremenjevati še z dodatnimi prispevki oziroma davki, ker delovne organizacije, zlasti v industriji, tega ne bi prenesle.

Toda tako gledanje — predstavniki Slovenije so proti limitaciji — pa je kajpada enostransko, saj so posamezne republike v Jugoslaviji ekonomsko in tudi socialno ter kulturno zelo različno razvite. Ni treba posebej poudarjati, da je Slovenija na vrhu razvitih republik v državi in so zato tudi njihove potrebe na različnih področjih splošne potrošnje prav gotovo zahtevnejše. Vzemimo kot primer število upokojencev: v naši republiki jih imamo relativno največ, kar je povsem razumljivo. Dalje: strokovno šolstvo. To zaostaja in povsem nevzdržno je, da že mesece in mesece razpravljamo o problemu, kako urediti financiranje strokovnega šolstva. In tako naprej. V Sloveniji postajajo ta nerешena vprašanja že ne samo gospodarski, marveč tudi politični problemi. Razvitejši smo in tudi sestava našega prebivalstva je drugačna od tiste v drugih republikah.

O teh rečeh je bilo dosti razprav tako v izvršnem svetu, kakor tudi v CK. Prav te dni sta predsedstvo in izvršni komitei CK ZKS obravnavala to problematiko in sprejela stališča ter opozorila na nevezdržnost administrativno centralističnih teženj, ki so bile in so še prisotne v razpravah o smernicah nadaljnje ekonomske politike v letošnjem letu. Le-te zavirajo enoten prirodni družbeni proces razvoja. Te težnje imajo tudi vnaprej namen umetno vzdrževati razmejitve med tako imenovanimi gospodarstvom in negospodarstvom, se pravi, med dejavnostmi splošne potrošnje. In brez dvoma razdvaja delovne ljudi.

Povsem jasno je, da učinkovitejšega gospodarjenja ni mogoče doseči brez doslednega razvijanja samoupravnih odnosov, pridobitve, ki je ena najpomembnejših. Odravljanje prav teh zaviranih teženj je glavna naloga Zveze komunistov, in to je bilo že večkrat poudarjeno.

Zveza komunistov ima o tem jasno stališče. Toda kljub temu pa se v nekaterih ustanovah in institucijah zadržujejo težnje po limitiranih stopnjah. Taka stališča so vada na mlaj neznanju v republike in delovne ljudi ter naposled zanikajo ustavno načelo, da imajo republike svojo pravico samostojno določati sredstva, ki jih bodo porabile za svojo splošno potrošnjo.

Zato ni nič čudnega, če v Sloveniji stojimo na stališču in že zahtevamo, da se hitreje prilagajamo razvoju družbenih služb, seveda v skladu z našimi potrebami in predstavi možnosti. To je zdaj orientacija SR Slovenije, ki seveda še daleč nima priložnosti za razvijanje in enotnost med našimi narodi in republikami, nač na rešitev najbolj perečih problemov v skladu z rastjo in zmogljivostmi slovenskega gospodarstva.

I. A.

BESEDE IN DEJANJA

• Družinske bilance

Ko bodo prve dni letošnjega leta ljubljancem urejali svoje družinske bilance iz leta 1967, bo okoli 58.000 zaposlenih občanov (več kot 53 odstotkov od skupnega števila zaposlenih v družbenem sektorju) na računu — dohodki iz rednega delovnega odnosa — preknjižili po eden do štiri milijone, a drugih 51.300 zaposlenih (okoli 47 odstotkov) po 360.000, do enega milijona S-din.

Borba — 3. I. 1968

• Odgovornost direktorjev v predpisih

Pravimo, da ni predpisov o odgovornosti direktorjev. Inštitut za družbene vede v Beogradu je našel kar 573 (z besedo: petsto tridesedemdeset) določb v raznih predpisih, ki urejajo odgovornost direktorjev.

Najbrž odgovornosti direktorjev ni tako odlopliva zato, ker je predpisov premalo, ampak zato, ker jih je preveč.

Delo — 25. XII. 1967

• Referenti za cene, zavijajte rokave!

Kako se bo moč ubraniti »podražitvenim groženjam«, ni mogoče strčiti iz rokava, ne za kruh ne za komunalne storitve in še za kaj drugega. Kaže, da bodo moči referenti za cene posteno zavijati rokave ter začeti stvari globlje preverjati, da končno le staknejo, kaj vse tiči za vsemi temi pojavi.

Primorske novice — 23. XII. 1967

• 14 milijard za en film!

Skoraj sočasno se širijo podatki, da znaša povprečna cena filma, posnetega v delovnih skupnostih, 60 milijonov starih dinarjev, in da pri nas snemajo domači film, ki po pogostih, zaskrbljujočih in ne prekličnih uditvah ne bo stal manj od 14 milijard starih dinarjev.

Ugotovitev, da že preprost račun pokaže, da bi namesto enega velikega filmskega podviga lahko posneli 233 skromnih filmov, nikakor ni poziv na kako novo »zamrzovanje«, pač pa je njen namen opozoriti na kurioznost, ki je do bro znana precejšnjemu številu filmskih delavcev, ki neradi govorijo o tem.

Menimo, da ni treba preveč ugibati, da bo ta težko prekosljivi finančni rekord kinematografije film »Neretva«.

Ekonomika politika — 30. XII. 1967

• Limitiranje in samoupravljanje

Menimo, da je iz političnih sistemskih razlogov prišel čas in

da so tudi konkretne razmere ekonomsko-političnega značaja take, da se lahko limitiranje na zvezni ravni odpravi. Še več, če se to ne bo zgodilo v doglednem času, bodo očito nastale nepotrebne politične in gospodarske težave, ne izključujemo pa tudi eventualnih negativnih političnih posledic spričo tega, da se rešitev tega vprašanja zavlačuje.

Stane Kavčič
Delo — 30. XII. 1967

• Politčne pravice mladine

Mladina ima v naši državi večje politične pravice kot je kje na svetu. Ne gre samo za aktivno in pasivno volilno pravico od 18 let dalje in podobno, gre predvsem za možnost, da te in druge pravice lahko uveljavljamo v sistemski samoupravljanju na vseh področjih gospodarskega in družbenega življenja. Mladinska organizacija se mora vprašati: Koliko mladina izkoristi te svoje pravice, koliko se zaveda, da jih more in mora izkoristiti v vsakodnevni politični akciji, v samoupravljanju, v vseh družbenih celicah, in koliko ji pri tem pomaga Zveza mladine.

Komunist — 22. XII. 1967

• Pocenitev mesa

V Beogradu so se trije največji prodajalci in razpevalci mesa — »Klaonica«, »Mesopromet« in PK »Beograd« sporazumeli, da že konec tedna znižajo cene svinjskemu in govejemu mesu od 15 do 2 nova dinarja pri kilogramu. Ker pa so cene na beograjskem trži-

šču mesa tudi doslej služile kot barometer za večino mest, se lahko pričakuje, da bodo temu zgledu sledili tudi drugi.

Borba — 27. XII. 1967

• Zmaguje samo isto gibanje

Nobeni objektivni pogoji sami po sebi ne morejo spremeniti družbe, če človeška misel in spoznanje ne postaneta zavesten ustvarjalec in uresničevalec sprememb. In nasprotno, zmaguje samo tisto gibanje, ki je sposobno spoznavati nujnost ter iskati v njej izhodiščno osnovo za revolucionarne spremembe.

Edvard Kardelj
Komunist — 1. I. 1968

• Super plače

Po prvih vesteh službe družbenega knjigovodstva so v zadnjih dneh, ko so potekale skupščinske razprave o zakonu o začasnih ukrepih glede »zamrzovanja« osebnih dohodkov v nekaterih delovnih organizacijah gospodarskih in negospodarskih dejavnosti, nekateri banke, zunanjetrgovinske organizacije in druge delovne organizacije, na katere se zakon nanaša, izplačale svojim uslužbencem večje osebne dohodke. Služba družbenega knjigovodstva je dobila nalogo, da takoj zbere ustrezne podatke o višini teh izplačil. Poročilo bodo poslali zveznemu izvršnemu svetu, pa tudi organom zvezne skupščine, da bodo zavzeli stališče do izvajanja omejenega zakona.

Delo — 30. XII. 1967

Predsednik Tito v Afganistanu. — Predsednik republike Josip Broz Tito se mudi na uradnem obisku v Afganistanu, kamor ga je povabil afganistanski kralj Mohamed Zahir. Obisk predsednika Tita odpira novo obdobje v jugoslovansko-afganistanskih odnosih, zlasti v gospodarskem sodelovanju med državama. Po obisku v Afganistanu bo predsednik Tito s sodelavci obiskal Pakistan, Kambodžo, Indijo in Etiopijo.

Predsednik ZIS Spiljak v Italiji. — Predsednik ZIS Mika Spiljak vrača obisk italijanskemu premieru Aldu Moro, ki je bil v Jugoslaviji pred dvema letoma. Mika Spiljak ter Aldo Moro in njuni sodelavci razpravljajo o mednarodnih vprašanjih, ki zanimajo obe državi ter o gospodarskem sodelovanju. Tovariš Spiljak je bil tudi gost predsednika republike Saragata ter obiskal papeža Pavla VI.

Skupna seja v RK SZDL Slovenije. — Predsedstvo in izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije sta na današnji skupni seji razpravljala o nekaterih elementih gospodarske politike v letu 1968. Na seji je bilo ugotovljeno, da morajo biti prizadevanja celotne slovenske skupnosti še naprej usmerjena na že lani začeta gibanja v gospodarstvu. Neizogibna je usmeritev na večanje proizvodnje in dohodka.

Jugoslovansko-sovjetski trgovinski pogovori. — V Moskvi sta se pogovarjala o izpolnjevanju pogojev o dolgoročni blagovni menjavi med SFRJ in ZSSR za čas od leta 1966 do leta 1970 zvezni sekretar za zunanjo trgovino SFRJ Grivčev in minister za zunanjo trgovino ZSSR Patolicev. Lanskoletna zunanjetrgovinska menjava med državama je bila doslej najuspešnejša: 400 milijonov dolarjev v obe smeri.

Ceausescu v SFRJ. — Na Belju so bili uradni pogovori med predsednikom SFRJ Josipom Brozom Titom ter generalnim sekretarjem CK romunske KP in predsednikom državnega sveta Romunije Nikolaem Ceausescujem ter njunimi sodelavci. Med pogovori so izmenjali mnenja o aktualnih mednarodnih vprašanjih in o mednarodnem komunističnem in delavskem gibanju ter ugotovili, da se odnosi med partijama uspešno razvijajo.

Edinega atentatorja so izpustili. — 29. januarja lani je jugoslovansko javnost vznemirila vrsta atentatov na jugoslovanska predstavništva v Washingtonu, New Yorku, San Franciscu in Chicagu ter v kanadski Ottawi in Torontu. Visoki ameriški funkcionarji so preprosto obljubili, da bodo krivce polovili. Te dni pa so na prostost izpustili edinega človeka, ki so ga doslej bili prijeli v zvezi z napadi.

DOGODKI TEDNA

Prvi sekretar KPČ je Dubček. — Na plenarnem zasedanju CK KP Češkoslovaške so razdvojili funkciji predsednika republike in prvega sekretarja CK KPČ. Za novega prvega sekretarja je bil izvoljen prvi sekretar CK KP Slovaške Aleksander Dubček. Predsednik republike je ostal Antonín Novotný. Plenum KPČ na splošno ocenjuje kot zelo pomemben za nadaljnji gospodarski in politični razvoj ČSSR.

ZAR pripravlja čiščenje prekopa. — Vlada Združene arabske republike je ukazala upravi sueskega prekopa, naj pripravi ustrezno opremo, s katero bodo poskušali spraviti iz prekopa 15 ladij, ki so tam še od junske vojne. Ne ve se še, kdo bo nosil stroške: ali Izrael v obliki vojnih reparacij ali OZN v prid mednarodni plovi. Remorkerji in bagri bodo pripluli v prekop z južnega konca.

ZDA: ukrepi za zaščito dolarja. — Predsednik Johnson je ob novem letu razglasil ukrepe, da bi izboljšali ameriško plačilno bilanco in obvarovali dolar. Ustavili bodo ameriške investicije v zahodni Evropi, omejili bi ameriška posojila tujini ter zmanjšali vojaške izdatke in pomoč tujini. Johnson je tudi pozval Američane, naj ne hodijo na oddih v tujino.

Grčija pričakuje več ameriškega kapitala. — Grški minister Makarezos je izrazil zadovoljstvo, ker za Grčijo ne bodo veljale omejitve ameriške vlade v zvezi s privatnimi ameriški investicijami v tujini. Ta privilegij v primerjavi z drugimi državami zahodne Evrope bo omogočil večji priliv dolarjev v Grčijo. Iz Grčije tudi poročajo, da je čistka državnega aparata zajela tudi banke.

Zopet zaostreitev ob Cipru. — Ciprski Turki so ustanovili svojo »avtonomno vlado«, tako imenovani administrativni svet ciprskih Turkov v vednostjo in pomočjo turške vlade. Grški režim je ostro reagiral in se obrnil naravnost na OZN ter ustavil nadaljnjo evakuacijo grških čet s Cipra, o kateri so se bili sporazumeli decembra lani. Turška vlada pravi, da je administrativni svet le organ za upravljanje turških zadev.

Uspešna presaditev srca. — V Capetownu je 30 zdravnikov pod vodstvom dr. Christiana Barnarda vsadilo srce ponesrečenega črnca Haupda 58-letnemu dentistu dr. Philipu Blabergu, ki je bil hudo bolan na srcu. Pacient se dobro počuti. To je četrta operacija te vrste v svetovni kirurgiji. Prvo so opravili v Capetownu na Washkanskem, ki je po 18 dneh umrl, drugo v New Yorku na nekem otroku, ki je umrl po 6 urah, tretjo pa v Stanfordu v Kaliforniji.

Pritisk na Sano. — Po nekajdnevnih napadih rojalistov in pripadnikov upornih plemen na jemensko glavno mesto Sano, ki je v rokah republikancev, so republikanci prešli v ofenzivo in dosegli prednost v sedanjih bojih. Saudska Arabija očita, da Sovjetska zveza pomaga Sani; grozi, da bo spopad razširila, če sovjetska vlada ne bo ustavila vse pomoči jemenski republik, ter zaprosila za pomoč ZDA.

Kamboške enote ne bodo napadle. — Šef kamboške države Sihanuk je izjavil, da se kamboška armada ne bo bojevala z ameriški enotami, če bi vdrle na njeno ozemlje. Med potovanjem po notranjosti dežele je Sihanuk potrdil sklep, da armada, ki šteje 35 tisoč ljudi, ne bo začela bojev z ameriški enotami, če bi te vdrle v redko naseljena kamboška mejna območja.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Krajevni praznik v Rušah

Vsako leto 8. januarja proslavlja jo prebivalci Ruš svoj krajevni praznik. Na ta dan je leta 1943 padel legendarni Pohorski bataljon. Tudi letos bodo prireditve trajale več dni. 5. januarja so se na ruškem strelišču zbrale ekipe strelskih družin iz Oplopnice, Slovenske Bistrice in Ruš in se med seboj pomerile na že tradicionalnem tekmovanju. Naslednjega dne sta bili proslavi v Spodnjem Smolniku ter na Loharju nad Rušami. 7. jan. je bila proslava v Zgoranjem Smolniku. 8. januarja pa v Rušah slavnostna seja, ki jo je sklicala krajevna organizacija SZDL, nato pa je bila pred spomenikom padlih borcev kom-moracija s polaganjem vencev. Zvečer je bila slavnostna akademija v ruškem kinu, kjer je govorila prežvela borka 1. pohorskega bataljona Linka Ksela. Na akademiji so sodelovali učenci osnovne šole iz Ruš, dijaki TKS in domače kulturno prosvetno društvo Svoboda. 12. januarja bo javni nastop gojencev glasbene šole Ruše v kino dvorani. 14. januarja pa bo pogostitev vseh svojcev padlih domačinov. V okviru praznovanja krajevnega praznika bodo učenci pisali naloge s tematiko o NOB. Najboljše spise bodo nagrajeni s knjigami. Ruški borci pa bodo vsaki mladini pripovedovali o dogodkih v zvezi s 50. obletnico oktobrske revolucije, 30-letnico prihoda tovariša Tita na čelo KPJ in o bojih Pohorskega bataljona.

Na praznični dan bodo prebivalci Slovenske Bistrice priredili pri Treh žeblih proslavo: ob spomenik bo venec položila tudi delegacija iz Ruš. Proslave se bo udeležila tudi smučarska patrulja ruških planincev. Ruški gasilci bodo priredili sankaske tekme, tekmovali pa bodo tudi ruški šahisti in kegljaci.

Občni zbor ZROP Javornik

Pred nedavnim so se člani ZROP Javornik — Koroška Bela zbrali na svojem rednem občnem zboru. Udeležba je bila 20-odstotna. Po otvoritvi in izvolitvi delovnega predsedstva je predsednik združenja inženir Milutin Jovičič prebral poročilo o delu in problemih odbora. Med drugim je povedal, da je imel odbor v pretekli mandatski dobi 8 sej, ki pa niso bile dobro obiskane in sta delo opravljala predvsem tajnik in predsednik. Sodelovanje med odborom in člani je bilo slabo. Tudi pri izvajanju programa izven armadne vzgoje je bila udeležba zelo majhna; predavanj se niso udeležili predvsem mlajši člani ZROP. Nato je predstavnik občinske komisije ZROP z Jesenic pojasnil, da je program izven armadne vzgoje v šolskem letu 1967/68 obvezen za vse rezervne oficirje in podoficirje. Sprejeli so tudi izrekanje vzgojno disciplinskih ukrepov, ki lahko vplivajo na odvzem čina oficirjem in podoficirjem, ki se ne bodo hoteli strokovno izobraževati. Tudi testiranje bodo poosttrili. Na ob-

Uspeh je bil več kot očiten

ZB iz Blejske Dobrave je imela redno letno skupščino v soboto, 18. decembra. Nobena druga organizacija se ne more pohvaliti s tako veliko udeležbo kot se lahko ZB na Dobravi, so ugotovili navzoči z velikim zadovoljstvom. Nadalje so ugotovili, da jih 24 odstotkov dela kljub povprečni starosti članstva — 58 let — v drugih organizacijah.

Tudi na sejah odbora ZB je bila udeležba velika, skoraj vedno polna. Največja naloga, ki so jo uspešno opravili, je bila postavitev spomenika na Poljanah, člani so bili zaradi tega zelo hvaležni predsedniku ZB NOV jeseniške občine, tovarišu Slovenku, ki se je zelo zavzel za postavitev spomenika, razen tega pa tudi ing. Guštinu, vodji gradbenega oddelka pri občinski skupščini. 8. oktobra so ime-

Glede pogrebov so se dogovorili, da bo pri cerkvenem pogrebu ZB kupila venec, predstavnik pa bo govoril ob odprtem grobu, prapora pa ne bo kot pri civilnih. Precej so tudi razpravljali o posameznih spornih vlogah za priznanje udeležbe v NOB v delovno dobo.

KAREL ZORKO

POIZVEDUJEMO

Iščem Poljanec, ki so med okupacijskih delih v Kranju v sedanji »iskri« so imeli zvezo za odhod v partizane z družino. Doda pri vodovodnem stolpu. Spominjam se Jaka mitraljeza, Jože, političnega komisarja, ki je padel v partizanih in starejšega muškega z imenom Lenart. Mitraljez Jaka nas je po vojni obiskal na stanovanju v leseni hišici pri vodovodnem stolpu.

Prosimo vse, ki se nas spominjajo, da naj pišejo na naslov: Do- dič Viktor, Cesta talcev 15 b, Kranj.

v Radence po zdravje

ZA BOLEZNI
PRESNAVLJANJA

Proslava dne JLA

Osrednja slavnostna akademija v počastitev dneva JLA v Kopru je bila zvečer, 21. decembra v mestni gledališki hiši. Svečani govor je imel predsednik občinske skupščine Miro Kocjan. Celovečerni koncert partizanskih, delavskih in narodnih pesmi je prijetno izvedel pevski zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine.

Ob dnevu JLA so bile v Kopru tudi druge prireditve. Tovariš Kocjan je priredil sprejem za pripadnike JLA in družbeno-političnih in drugih organizacij iz Kopra. Rezervni oficirji in podoficirji so seznanjali šolsko mladino z vojnimi dogodki in povojnim razvojem naše armade. Proslave so bile v vseh šolah. Predstavniki družbeno-političnih organizacij so obiskali in obdarili granicarje na območju občine. A. K.

Drobiž iz Ribnice

Na nedavni seji sekretariata občinskega odbora ZB NOV Ribnica so obirno razpravljali o delu združenja in komisij. Ugotovili so, da so vse komisije dobro delale. Komisija za rezervne oficirje in podoficirje se z vso vneto pripravlja na predavanja za člane ZROP. S pre-

ora
najboljša ta hip!

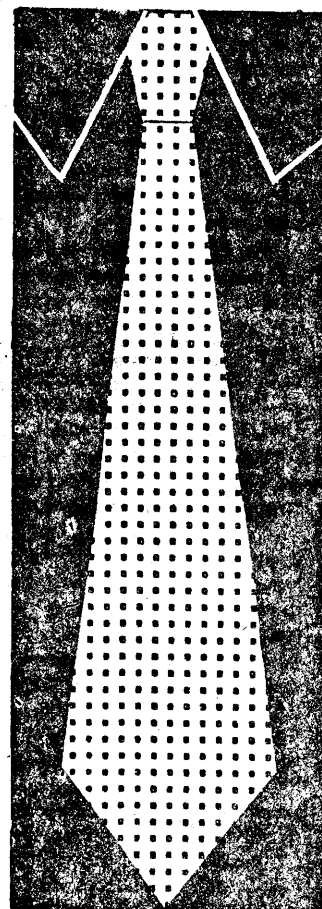
Kombinat

»MLINOTEST« Ajdovščina

nudi cenjenim potrošnikom edinstveni proizvod v Jugoslaviji

TORTELINE

to so z mesom polnjene testenine
Poizkusite, ne bo vam žali!

Pojem elegancje so
kravate TERITAL

Svilanit
KAMNIK

Manfred Straka in Slovenci

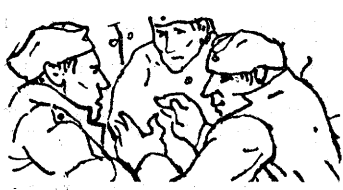
V zadnji številki TV-15 se je dr. A. Reisman znova dotaknil dejavnosti graškega geografa dr. Manfreda Strake in njegovih pogledov na slovensko vprašanje, pa tudi še vedno žive Strakovo publicistične dejavnosti. Dr. Reisman je tudi tu očitral Strakovo življensko pot (TV-15, 27. IX. 1966), njegovo predvojno dejavnost pa na drugem mestu dr. Dušan Biber (Nemci in nacizem v Jugoslaviji, Ljubljana 1966). Se vedno pa manjka na drobnejši oris evolucije Strakinih pogledov na slovenski narodni razvoj tako v osrednji Sloveniji, kot v njenih obrobni pokrajinah.

Že to, da je Strakovo ime povezano s predvojno jugoslovansko institucijo v Graciu, institucijo, ki se je v letih pred drugo svetovno vojno ulovljala tudi s pripravljanimi deli za uresničitev nemških teritorialnih zahtev do Jugoslavije (prim. Saopštenje o zločinima Austrije i Austrijanaca protiv Jugoslavije i njenih naroda, Beograd 1947) daje slutiti smer Strakove publicistične dejavnosti. Tako je v predvojnem času poudarjal, da so Slovenci v bistvu nezgodovinski narod, naselili so se na današnjem ozemlju brez tesnejše medsebojne povezave med ostanke starih, tudi germanskih plemen, samostojni niso bili nikdar, bili stalno socialno in kulturno podrejeni drugim narodom, predvsem Nemcem, to naj bi vsekakor »opravičevalo« nemške aspiracije. Pravi Slovenci so po tem naziranju tja do leta 1945 živeli na Kranjskem; na Štajerskem in Koroškem so Slovenci večinoma kranjski in primorski prišleki, ostalo slovensko prebivalstvo pa so tako imenovani »windische«, pravzaprav amorfnata masa slovenski, govorečega prebivalstva, ki se je, če ne že prej, po prvi svetovni vojni zavestno postavila na stran nemstva. Tudi slovensko politično gibanje v teh deželah je import od zunaj (spisek Strakovih sestavkov o južni Štajerski iz časa druge svetovne vojne prinaša Franjo Baš v Zgodovinskem časopisu 1947. leta). Podobne nazore srečamo tudi danes (prim. pri- spevke v listu Die Aula, Grac), vsekakor pa so dogodki druge svetovne vojne in spremenjene politične razmere mestoma pri-

pomogli k nekaterim »popravkom« v ekstremnih trditvah iz časa tik pred drugo svetovno vojno.

Posebno zanimiva za današnjega ocenjevalca Strakovih pogledov pa je njegova ocesa Melikovega opusa o Sloveniji v avstrijskem geografskem glasilu (Mitteilungen der Österr. geographischen Gesellschaft, 1960), ko se dotika slovenstva. Posebej govori o Slovencih na ozemlju današnje Avstrije. Po njegovem mnenju v tej državi na zaključenem področju Slovencev pravzaprav ni, ampak je namesto njih v večini jezikovno mešano prebivalstvo. To trditve je za Koroško istega leta razširil ob 40-letnici plebscista (Carinthia I) s tem, da je skušal enačiti rezultate avstrijskih ljudskih štetij o občevalnem jeziku z iz-

OB TABORNEM OGNJU

javo o narodnosti, operiral z neznanstveno kategorijo »windisch« in ponavljal trditve o prostovoljni asimilaciji slovenskega prebivalstva, List Salzburger Nachrichten pa je 1961. leta (20. V.) ob Straki pisal, da je Federalna unija evropskih manjšin (FUEV) na zborovanju, ki je bilo maja 1956 na južnem Koroškem, zahtevala uveljavitev subjektivnega principa pri ugotavljanju narodnosti po tem principu namreč jezik pri ugotavljanju narodnosti ne igra nobene vloge. Tudi kolikor bi to držalo, pa sta dr. Straka in list pozabila na izjavo poznavalca koroških razmer prof. dr. Hilckmanna iz Mainza ki je prav na tem zborovanju zavrnil take trditve z utemeljitvijo, da so podobna izvajanja na račun koroških Slovencev najboljši dokaz, da se je na d-

njimi vršilo nasilje in raznarodovanje in da sta nemški narod oziroma sedanja avstrijska država dolžni popraviti to zgodovinsko krivico (Naš tednik — Kronika, 24. V. 1956). TONE ZORN

Tudi kri za Vietnam

Ker je njihov boj tudi naš boj in boj vsega demokratičnega, poštenega človeštva, so rekli krvodajalci iz Kranja

Minil je teden solidarnosti z vietnamskimi borci za svobodo in lastno neodvisnost. Toda simpatije in tudi pripravljenost na pomoč ni omejena na dan ali teden. Tako je bilo slutiti ob razgovoru krvodajalcev, ki so ondan odhajali iz Kranja v Ljubljano, da bi tam izpolnili svojo obljubo za oddajo krvi v pomoč žrtvam ameriške agresije v tej svobodoljubni azijski deželi. Med njimi so bili delavci, gospodinj, upokojenci, mladina. Skupno se je v kranjski občini prijavilo 584 občanov, pripravljenih darovati kri za žrtve v Vietnamu. Akcijo so pokrenile krajevne organizacije ZB na pobudo njihovega občinskega odbora. Seveda so v njej sodelovali občani na sploh. Zlasti so se izkazali v Cerkljah. V malem kraju na Jezerskem se je prijavilo 18 prostovoljcev, kar je bilo proti vsakemu pričakovanju. Izredna politična zrelost pri tej akciji je iznenadila organizatorje pa tudi Zavod za transfuzijo v Ljubljani, kjer je nastala zagona. Zato je predviden največji odhod na odvoz krvi šele v soboto, 6. januarja, ko bodo odpeljali na odvoz 338 prostovoljcev.

Simpatije do vietnamskega ljudstva pa so se pokazale tudi v zbiranju denarnih prispevkov po občini, ob katerem je bilo zbrano 1.831.161 S-din. Nad 17 milijonov S-din pa so občani Kranja prispevali za žrtve agresije na Bližnjem vzhodu, kar vse dokazuje zrelost in prekaljenost naših ljudi za nenehni boj proti nasilju. K. M.

»Šlosarji« prihajajo, bežite!

V preprostem pogovornem jeziku smo že povsem odpravili nadležne tujke, kakor na primer: cvirn (sukanec), štajnkolen (premog), žajfa (milo), kišta (zaboj) in druge besede za dnevne potrebe. V pozabo odhajajo tudi oznake za razne dejavnosti, tako na primer: žnadar za krojača, šuštar za čevljarja, žlajfar za brusilca...

Nekaterih izrazov pa menda še dolgo ne bomo izločili iz naših razgovorov. Ena takih besed je ponemčenka »lager«, kar bi pomenilo v slovenskem jeziku tabor, taborišče, in v pesniškem jeziku celo osterog. Vendar pod besedo »lager« razumemo le značilno nemško ustanovo, v katero so med vojno nacisti trpali svoje žrtev. Nobena druga beseda ne odtehta grozovitosti nemških zaporov in taborišč kakor izposojenka »lager« in bo ostala v našem govoru vse do tlej, dokler bo živela zadnja žrtev nemškega nasilja po številnih taboriščih. Besedo »lager« uporabljajo tudi mnogi zasavski in posavski kmetje, ki jih je okupator izselil s svojih domov v najrazličnejše »lagerje« po Nemčiji in drugih deželah takrat okupirane.

tudi titovci. V Zasavje so prihajali od jugovzhoda, iz Bele krajine, kjer je bilo proti koncu II. svetovne vojne osvobodeno ozemlje in so imeli tamkaj že tudi lastna partizanska letališča. V svojih malih zračnih vozilih so napadali predvsem železniško progo in se v drznih poletih spuščali tik nad lokomotive. Navadno so jim že v prvem spustu prevrtali parne cevi. Tako so Titovi letalci na malih spitfirerjih stalno onesposobljali lokomotive in zavirali promet na Zasavski progi. V tistem času, ko so se v Italiji že izkrcavali zavezniki, je bil vsak posrečen napad sila dragocen. Tak obstreljen železniški stroj je bil tri, štiri dni neuporaben za vožnjo. Železničar Rudi Novak, ki živi v Kamniku, mi je pripovedoval, da so morali preluknjano lokomotivo en dan hladiti in šele potem so lahko pričeli s popravilom prevrtanih cevi. Tako je bila vrsta lokomotiv stalno v popravilu. V enem samem dnevu so partizanski letalci na svojih črnih letalih prevrtali in onesposobili na progi Zagreb — Zidani most — Dunaj tudi po 150 lokomotiv. Ker so črni ptici vrtali

nik, ki so uničevali stroje in pomagali partizanom in zaveznikom k zmagi. Kadar se je začel klic »šlosarji gredo...«, je bilo veselje po vsej zasavski dolini.

Bivši železničarji, ki so med vojno službovali v Zasavju in partizani, ki so se borili v teh krajih in seveda tudi tisti domačini, ki so ostali med okupacijo doma, pripovedujejo še danes mnoge zanimivosti iz časov, nebu partizanski šlosarji, uničevali nemške lokomotive in zastavljali nacistične transporte.

Zanimivo je, da mi je o uspešnih napadih šlosarjev med prvimi pripovedoval zasavski domačin, kmet in mlinar, znan po domačem imenom Beden iz Podšentjurja pri Litiji. Ta vrli mož je bil s svojim domom ob Savi, sredi med Litijo in Podšentjurjem, zaščitnik mnogih partizanov in član gospodarskega odbora OF. Kmalu po tem, ko sem se po končani vojni vrnil iz pregnanstva v Litijo, mi je pripovedoval, kako je oprezal za šlosarji in užival ob njihovih napadih in uničevanju lokomotiv. Z ženo sva bila v lazu v

hribu, mi je med drugim pripovedoval Beden, ko so po dolini priropotala partizanska letala. Tedaj je vozil vlak iz Litije proti Kresnicam. Alarm, ki so ga tulile nemške sirene, je zastavil vlak že v bližini Turkove in Simončičeve hiše v Gradcu na levem bregu Litije. Brž ko se je ustavil, so iz lokomotive poskakali strojevodja in drugi spremnljevalci. Odbrzeli so v hrib v Gradcu in se poskrili. Tedaj je bil »šlosar« že nad lokomotivo. Spustil se je nad črno kočijo. kakor bi ji hotel povedati kaj na uho. Bil je tik nad njo. V letalu je zaropotala strojnica in hip nato se je že začelo kaditi iz stroja. Lokomotiva je dobila smrtni zadetek... »šlosar se je nato le malo dvignil in tik nad ženino in mojo glavo odletel proti jugu... Takih in podobnih primerov sem med NOB videl še več, je končal svoje pripovedovanje vrli Polde Beden.

Vredno bi bilo zapisati njegove spomine in spomine drugih domačinov, ki vedo o »šlosarjih« povedati še marsikaj zanimivega. Le da ne bi šli ti dogodki v pozabo!

Jože Zupančič

Dr. Ivo Juvancič:

OKTOBER 1917 OB SOČI

Sneg je segal že nad kolena! Del Bianco in Silvestri opisujeta noč alpinske skupine na Rombonu. Bilo je strašno! Od bataljona Dronero, ki je štel 1500 mož, se je rešilo nekaj stotin, ostali so padli, bili ranjeni, ujeti. Pri ostalih dveh bataljonih je bilo nekoliko boljše: bila sta višje, cilju Prevalj bliže. Tu je Cantóni zbral ostanke in držal fronto še do 27. oktobra, 600 do 700 mož je snežilo... Samo Korošci (7. polk), koliko je bilo tu Slovencev, Tu je večina padla v ujetništvo prodirajočih Korošcev (7. polk) od Rabelskega jezera sem. Vojni duhoven Garaventa pa se je z nekaterimi le prebil po petnajstih dneh v Furlanijo, za Tilmont.

Silvestri ima več spominskih odlomkov, ki dobro osvetlijo položaj. Nekje na Žagi ali Srpenici je bilo poveljstvo 50. div. generala Arrighija. »Bil je velik mož, se je belih las z volnenim šalom okrog vratu. Njegov pogled je bil pogled moža, ki je izgubil družino.« Niso bili vsi italijanski generali kot Capello, krvi željne beštije. Silvestri ni bil občudovalec vojne in ultrapatriot; lahko mu verjamemo. Omenja (isti str. 387) drug prizor po spominih Giovannija Comissa, ki je bil na telefonski centrali 50. divizije. Ta je poročal o »Marizzi«, naprej pomaknjeni opazovalnici v bovški kotlini, kjer je čepel duhoviti Milančič, tja kazensko premeščen, in poročal približno takole: Avstrijci napadajo v kotlini. Kaže, da se naši umikajo, kaj pa jaz? Drug tak opazovalec je bil v »baraki doktorja« nekje na vznožju Rombona...

Tam za Javorščkom, med Vrščem in Krmom Kraussu (I. c. str. 62) ni šlo po predvidenem načrtu. In prav ta skupina bi morala prodreti do Kobarida, prehiteli pa so jo Šlezijci-Nemci od Tolmina. Krauss jih v svojem nemškem napuhu močno občuduje. Bodimo pa prepričani, da jim je v tihih kotičkih svoje militaristične duše zavidal in mogoče celo poslal k hudiču, da so mu odnesli »slovorov venec«.

Italijanska postojanka na Vršču (kota 1897) v severnem grebenu, ki se vleče od Krna, je bila celo nad avstrijsko. Vršč je Krauss sklenil pognati v zrak z mino. Nadporočnik Mlakar (znan je bil po tem, da je leta 1916 miniral vrh Monte Cimone na planoti Assiero) je res uspel: 24. oktobra je vrh z italijansko posadko zletel v zrak. Bosanci so tu lahko šli mimo, ali na planini Za Krajem so jih italijanski vojaki ustavili. Tudi tu je snežilo... Samo Korošci (7. polk), koliko je bilo tu Slovencev, je težko reči, so prodrli na Krasji vrh in proti čezsoški planini Jama. Tako je Kraussova 55. avstrijska divizija, v celoti 11 bataljonov — prevladovali so Bosanci (2. in 4. polk) — 24. oktobra obstala na zgornjih postojankah. General Arrighi je o prodiranju čez Polovnik dobil napačno poročila od umikajočih se enot izpred Slatenika, zato je zaukazal umik na Stol, kar mu je načelnik 14. armade Delmensingen očital kot »veliko slabost«. To nam pokaže zaključek našega pregleda, ki velja še zavzetju Stola nad Žago. Iz Kraussovega pripovedovanja razvidimo, da se ga je mož bal. Ni pač vedel, da je 23. oktobra v Rimu izšel list »Secolo« in poročal o obisku kralja Viktorja Emanuela III. in Cadorne na Stolu, o tem »nezavzetem hribu«. Krauss je vedel, da imajo Italijani dve črti na Stolu, boljše dve utrjeni točki: Prvi Hum in Hum. Načrtoval je zavzete, računal z velikimi izgubami Tirolcev, Italijani so imeli tu neke sveže sile, ali večina so bili oni, ki so se umaknili od Bovca, ostanke 50. divizije, brigade Friuli. So poznali položaje? Skratka Krauss je imel celo večjo možnost vrči večje sile na Stol v jutro 25. oktobra, kot je planiral: ves polk »Kaiserschützen« (št. 1) in še bataljon »Kaiserjäger« (št. 3). Po planu sta bila določena le dva bataljona. Pa se je zgodilo, da so se pri pohodu na Stol neke čete »izgubile«. Tako se je zgodilo stotniku Charwatu (nekoč najbrž Hrvat), ki je vodil oficirsko patroljo, ali glej sreče, prišel je sicer »preveč levo«, toda nad italijansko postojanko pri Prvem Humu. Boj za Stol je sicer trajal še ves dan, toda zjutraj 26. oktobra so lahko avstrijske sile udarile proti Breginju in po grebenu proti Breškemu Jalovcu, o čemer smo že govorili.

Italijani pišejo o »drami Kobarida«. Silvestri pravi celo: »Katastrofa«. Bila je. Še danes ni natančnih podatkov, kakšne so bile celotne izgube v bojih okrog Kobarida. Silvestri omenja, kako je število Mussolini iz leta v leto povečeval: 10.000 mrtvih (koliko jih je še nato umrlo na posledicah ran, bolezni) 30.000 ranjenih, 300.000 ujetih. Pa še onih nekaj sto tisoč razpršenih, ki so se valili proti Tilmantu in še dalje proti Pivai.

Tudi generalom usoda ni prizanesla. Cavaciocchia je že 26. oktobra odstavil Cadorna. Badoglio, prav tako kot Cavaciocchi poveljnik a. z., ki je doživel glavni predor pri Tolminu, je pri čistkah odnesel celo kožo. Celu v novo vrhovno poveljstvo je bil imenovan kot eden izmed namestnikov novega vrhovnega poveljnika Diaza. Cadorna so odstavili tako, da so ga prepričali, da je »povišan«, potreben v Parizu kot italijanski general novoustanovljenega poveljstva zahodnih sil, ki pa ni nikdar »poveljeval«. Gatti (I. c. str. 315 dalje) nam pove, da so zahodni zavezniki 6. novembra 1917 zahtevali njegov umik. Spomladi je Cadorna moral zapustiti tudi Pariz: zahtevala ga je parlamentarna komisija, ki je imela tudi generale v svoji sredi in preiskovala o krivdi Kobarida... Pod fašizmom pa je le postal maršal.

Ob Pivai je italijanska vojska vse do konca vojne ostala v defenzivi. Vojaki so tu bolj kot ob Soči občutili, da branijo svojo zemljo.

(KONEC)

IVO JUVANČIČ

Predavanja za ZROP v občini Ljubljana-Center

Obveščamo vse rezervne oficirje ter podoficirje in vojaške uslužbenke, da bodo predavanja iz prve teme strokovnega programa v naslednjih dneh za sledeča združenja:

- v četrtek, 11. januarja ob 17. uri v Domu JLA v Ljubljani za ZROP Tabor in Stari Vodmat
- v četrtek, 18. januarja ob 17. uri v Domu JLA v Ljubljani za ZROP Kolodvor in Poljane
- v četrtek, 25. januarja ob 17. uri v Domu JLA v Ljubljani za ZROP Ajdovščina in Gradišče
- v četrtek, 1. februarja ob 17. uri v Domu JLA v Ljubljani za ZROP Prule in Stara Ljubljana.

Pozivnice in vabila prinesite s seboj.

Komisija za ZROP Ljubljana-Center

Evrope. Žrtve preseljevanj in taborišč še žive in uporabljajo za svoja domovanja med vojno le besedo »lager«, besedo, ki vnaša v stavek grozo in spomin na prestano trpljenje.

Druga beseda nemškega porekla, ki jo uporabljajo še zmeraj ljudje v Zasavju, je beseda »šlosar«. V običajnem pomenu mislimo pod tako izkrivljeno besedo ključavničarja, to je obrtnika, ki opravlja najrazličnejše poštnice posle s preprostimi orodjem. Krpa kotle, popravlja ključke, ključavnice, dimne cevi in druge pločevinaste predmete. Vendar današnji Zasavci razumejo pod izrazom »šlosar« lahka angleška letala spitfirerje. Ta mala, urna, črna letala so uporabljali med narodnoosvobodilno borbo partizanski letalci. To so bili tako imenovani Titovi letalci in njihovim malim, sila spretnim letalom so rekli

v glavnem le lokomotive, so jim hudomušni zasavci rekli kar »šlosarji«, to je neke vrste obrt-

IZVAJANJE NOVEGA VOJNOSTROKOVNEGA PROGRAMA

Prve izkušnje iz Novega mesta

Novi vojnostrokovni program za rezervne oficirje in podoficirje ima dve značilnosti: obravnavna povsem novo tematiko s področja teritorialne obrambe, o čemer ni nobenih učbenikov, in je obvezen za vse rezervne vojaške poveljnike. Prav zato so bile nujne skrbne priprave, zakaj slabo organiziran in nekvalfiten pouk bi napravil več škode kot pa koristi. Med prvimi, ki je začela letos izvajati program, je novomeška organizacija. Prva polovica programa je že za njimi. Kako so se ga lotili? Kakšen je bil odziv med rezervnimi oficirji in podoficirji? So bili nujni tudi kazenski ukrepi? Kako so rešili vprašanje tistih, ki delajo v drugi izmeni? Kakšen je bil končni uspeh? — Na vsa ta in še druga vprašanja bomo našli odgovor v spodnjem sestavku

Rezervni oficirji in podoficirji iz novomeške občine so se po krajevnih organizacijah in na poziv organa za narodno obrambo prvič zbrali že v novembru. Takrat so se pogovorili o čedalje bolj zapletenem mednarodnem položaju, o svoji odgovornosti v primeru vojne in o našem letošnjem vojnostrokovnem programu. Sklenili so, da bodo temi »ocenjevanje teritorija« in »zavarovanje teritorija« temeljito obdelali po seminarjskih skupinah. V vsaki naj bo po deset do petnajst ljudi, na sestankih pa naj bi obravnavali predvsem razmere, ki bi v primeru vojne utegnile nastati v njihovem ožjem okolju, in naloge, ki jih v tem primeru čakajo.

Vsaka seminarjska skupina se je sestala vsaj enkrat, nekatere pa tudi po dvakrat in celo trikrat. V decembru je po krajevnih organizacijah spet prišlo do skupnih sestankov, na katerih so usklajevali mnenja in sklepe, sprejete na sestankih seminarjskih skupin. Odveč je poudarjati, da so v novomeški občini našli najboljše pot za obravnavo teh vprašanj. Dosegli so namreč, da so pri ocenjevanju domačega teritorija in razmer ter pri iskanju najbolj-ših rešitev lahko aktivno sodelovali vsi udeleženci. Če pa je

že treba omeniti najboljše med dobrimi, potem so to bili — kot smo zvedeli od vodstva občinske organizacije — rezervni oficirji in podoficirji iz Birčne vasi.

Udeležba je bila izvrstna — 90 do 95 %. Neopravičeno odsotnih skoraj ni bilo. Sodnik za prekrške bo imel posla le s petimi ali šestimi primeri. Kaznovan pa je že dva rezervna oficirja iz Novega mesta, ker sta na seminar prišla v opitem stanju in še druge odvracala od dela. Vendar bi bilo napačno misliti, da so rezervni oficirji prihajali na seminarje samo zaradi pozivov odseka za narodno obrambo. Ne, kajti velika večina se jih zaveda, kolikšna je njihova odgovornost v primeru vojne, pa tudi tega, da prav o teritorialni obrambi zelo malo vedo. Vojaško-strokovno usposabljanje, pravijo, pa je potrebno vsem rezervnim oficirjem in podoficirjem in zato sami zahtevajo, da je treba tiste, ki ne čutijo zadostne odgovornosti, kaznovati ali pa jim celo odvzeti čin.

Nekateri rezervni oficirji in podoficirji so prišli na seminarje naravnost iz službe. Kdo pa jim bo plačal nadomestilo za izgubljeni zaslužek? To jim bodo refundirala podjetja, v katerih so zaposleni. Vodstva podjetij

so namreč seznanjena z našim letošnjim vojaško-strokovnim programom in vedo, da ta vsebuje tudi taka vprašanja, ki zadevajo neposredno obrambo njihovih podjetij. Zato v tem primeru ne more biti različnih interesov.

Vse priznanje zaslužijo tudi mnogi rezervni oficirji in podoficirji, ki so na seminarje hodili po snegu in blatu po šest in več kilometrov daleč. Prav zato, da se naša organizacija približa članom v oddaljenostih vaseh, so ustanovili trinajsto krajevno organizacijo v Stopičah, ki pa se ji bo bržkone že v kratkem pridružila še štirinajsta v Uršnih selih.

Potem ko so končali prvi, teoretični del strokovnega programa, čakajo na izid tretje številke »Vojaškega informatorja« s primeri taktičnih nalog. Brž ko bo ta izšla, bodo spet po skupinah reševali najrazličnejše taktične naloge (zaščita mostov, železniških postaj, tovarn in raznih drugih objektov), nato pa bodo imeli še testiranje in ocenjevanje znanja, ki so si ga pridobili rezervni oficirji in podoficirji v tem obdobju. Program pa bodo zaključili s taktično-tehničnim zborom, ki jim ga bo pripravilo poveljstvo novomeške garnizije.

S. P.

**AVTOELEKTRO
TOLMIN**

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije do-
bite v vseh prodajalnah avto-
materiala

GRAMEX VAM NUDI PO UGODNIH CENAH:

- betonsko železo
- okensko steklo
- keramične ploščice in sanitarije
- okna, vrata, garažna vrata

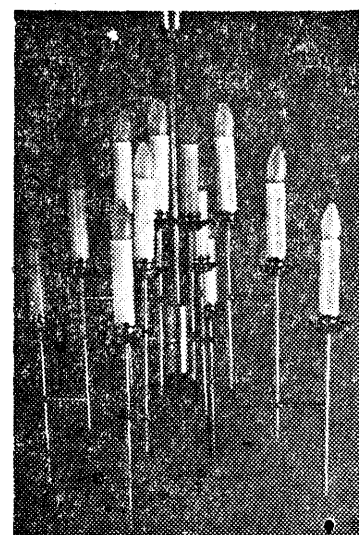
VPRAŠAJTE IN PRIMERJAJTE

GRAMEX
Ljubljana
Kurilniška 10a

Če najdete
pazite na
stuoske!

V novo
stanovanje
edino

EMI
lestenci
iz Folčan

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Švedska kupuje »redeye«

Potem ko so na Švedskem preizkusili ameriško protiletalsko raketo »redeye«, ki je namenjena za obstreljevanje letal na majhnih višinah, so sklenili, da bodo kupili 1750 teh raket. Kot je znano, imajo rakete »redeye« infrardeče glave, ki jih avtomatsko usmerjajo proti cilju. V premeru imajo 76 mm. Vsaka izmed raket stane 5000 dolarjev.

Švedski tank »S«

Švedska vojska je pred nekaj meseci dobila prvi serijsko izdelan tank »S«. Od drugih tankov se razlikuje predvsem po tem, da nima kupole in da je zato top kal. 105 mm vgrajen kar v tankov trup. To je dobro in slabo. Dobro zato, ker je tank nizek in ga je težje zadeti, slabo pa zato, ker se top

Od dneva, ko je nad Hirošimo eksplodirala zloglasna atomska bomba, je minilo že dvaindvajset let. Pred kratkim je to mesto obiskala neka skupina ameriških novinarjev in fotografov. Rezultat njihovega dela je tudi naš članek (Nadaljevanje)

HIROŠIMA

včeraj in danes

OBISKOVALCI MUZEJA LAHKO NA LUTKI VIDJO, KAKŠNA JE BILA PO EKSPLOZIJU USODA RANJENCEV

Videla je še vse, toda njena mati je zaradi posledic atomske eksplozije že 1947. leta umrla.

Gospa Hahfunbu Watai nam je zaupala, da je ostala živa samo zato — ker ima slabe noge in ni mogla hoditi hitro. Tega dne se je v družbi sosedice iz oddaljenega predmestja napotila v Hirošimo k zobnemu zdravniku. Hodila je tako počasi, da je njena prijateljica nestrpno pohitela naprej. Prav tedaj, ko je gospa Hahfunbu imela do mestnega središča še dve milj, se je zbleščalo. Nagonsko se je vrgla za bližnjo prodajalnico riža ob poti. Tako se je nehote obvarovala pred bombnimi žarki, medtem ko njene prijateljice ni bilo nikjer več. Lahko bi rekli, da je tekla naravnost v smrt...

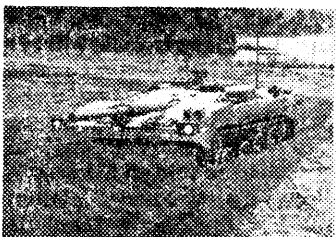
PRIHODNJIČ:

- Mar je bila atomska bomba sploh potrebna?
- Kako so Japonci pristali na brezpogojno kapitulacijo

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

lahko premika desno ali levo le za nekaj stopinj.

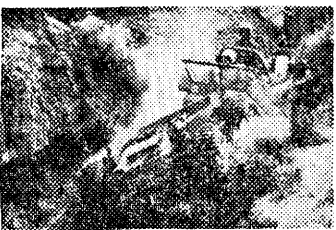
V sprednjem delu tanka je jednolika plošča, s katero si tank — kot buldožer — kar sam izkopije zaklon. Če mora tank čez vodo, mu z vseh štirih strani pritrdijo

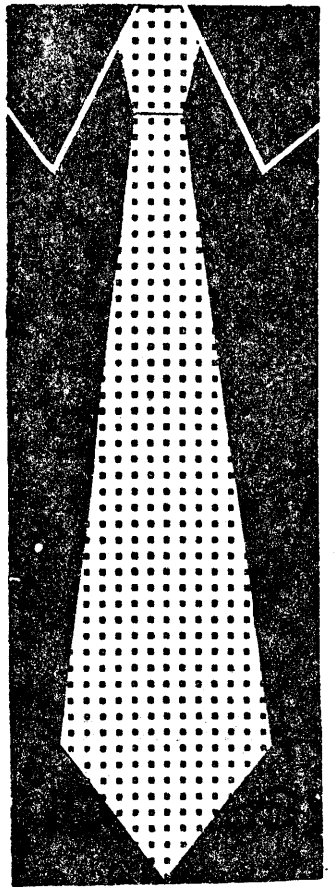
visoke plošče, ki se vodotesno prilagajo druga na drugo in med njimi — kot v zaboji — tank lahko preplava na drugi breg, ne da bi se mogel potopiti.

Vozilo za vsako zemljišče

Ameriško podjetje Lockheed je izdelalo poskusno vozilo, ki bi ga bilo mogoče uporabljati po vsakem terenu. To vozilo — imenuje se »twister« — so že preizkušali v najrazličnejših okoliščinah: na

blatnih poljih, po soteskah, v puščavah, na zasneženem zemljišču itd. Vozilo je težko pet ton in ima pogon na osem koles. Sasija ima dva medsebojno povezana dela. Pokazalo se je, da je zelo okretno in hitro tudi na slabem zemljišču. Že v osemnajstih sekundah doseže hitrost 72 kilometrov na uro, sicer pa lahko vozi celo s hitrostjo, ki presega 100 kilometrov na uro.

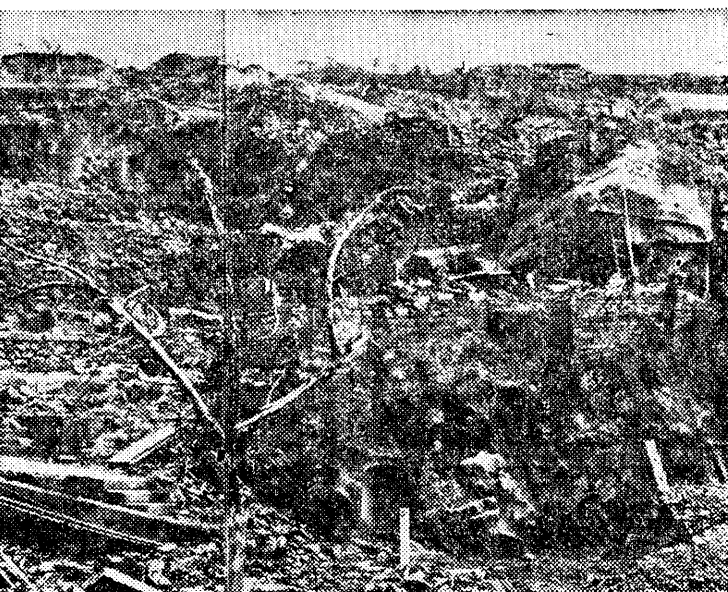
Pojem elegance so kravate TERITAL

Svilanit
KAMNIK

Na območju groze

Najprej se je zbleščalo. To pa tako močno, da je bilo blesk najbrž videti tudi na kakem drugem planetu. Pok pa je bil tako silovit, da se ga mnogi izmed tistih, ki so ostali živi, niti ne spominjajo več, oni, ki so bili oddaljeni od eksplozije več tisoč milj, pa so menili, da se je morala razklati zemlja...

zbežati, toda zgrudila sem se na tla. Ovedla sem se šele v bolnišnici. Pred to eksplozijo so me vsi imeli za lepo dekletce... Sedaj pa sem se morala posloviti od sanj, da bom kdaj stopila na odrske deske. Kadarkoli se pogledam, me je groza. In vendar sem lahko srečna, ker sem ena izmed redkih, ki so preživel to katastrofo... V vsakem

TO JE VSE, KAR JE PO EKSPLOZIJU SE OSTALO OD STANOVANJSKIH HIS

Zatem je prišel »veter«. Piš je bil tako strahovit, da ga je mogoče primerjati s tisoči tajfunov, združenih v en sam val.

Za desetine tisočev mož, žena in otrok je smrt bila hipna. Za njimi je ostalo le nekaj kosti in kupček pepela, vse drugo pa je kar »izhlapelo«. Za druge pa je smrt bila dolgotrajna in mučna agonija.

Nato je prišlo do verižne reakcije katastrof. Zidovje in stropi so se podrli na električne kable pod napetostjo in vključene električne štedilnike. Takoj zatem je izbruhnilo na tisoče požarov in vse mesto se je spremenilo v eno samo ogromno pogorišče.

Sonce in nebo nad Hirošimo sta bila povsem črna. Iz mestnega središča se je proti nebu dvignil ogromen stebel dima in vsakovrstnih ostankov, ki je spremenjal barve: rumena in rdeča, modra, siva ali črna. Steber se je proti vrhu razširil v nekakšno gobo.

Medtem ko se je »Enola Cay« oddaljevala s tega prekletega kraja, se je podoficer S. Garon, zadnji mitraljezec, ozrl, da bi videl, kaj se je bilo zgodilo. Ob pogledu na pošasten dim je vzkliznil: »Sveta nebesa, kakšna strahota!«

Drugi pilot, kapetan Robert D. Lewis, je tudi opazoval s svojega mesta strašno gobo, ki se je dvigala čedalje više. »Moj bog,« je zini, »kaj smo le storili!«

Kakih dvesto milj vstran je patroliral neki drugi bombnik-izvidnik v zvezi z akcijo, ki so jo imeli v načrtu v sosednji pokrajini. Ko je mitraljezec na obzorju zagledal stebel dima, je takoj uganil, za kaj gre, in svojemu tovarišu rekel: »Prepričan sem, da Hirošime ni več!« Res je bilo tako...

Izpovedi prič na tleh

Seiko Ikeda, ljubka trinajstletna deklica, ki naj bi nekega dne postala igralka, je to jutro pred šolo klepetala s sošolkami. Povedala nam je tole:

»Ena izmed prijateljic nas je opozorila: 'Glej, bombnik B-29!' Ozrla sem se, da bi ga videla. Takrat pa mi je na oči legla strašna senca. Slišala sem, kako tovarišice okrog mene kriče: 'Na pomoč! Na pomoč!' Bila sem nepobita in nisem ničesar videla niti nisem mogla kaj storiti. Naša šola se je spremenila v prah. Ogromni oblak prahu, ki se je bil dvignil s tal, se je začel spuščati na nas. Skušala sem

primeru pa sem prepričana v tole: sovražim bombo in želim, da je bila zadnja, ki so jo vrgli na človeška bitja. Iz vsega srca si želim, da ne bi nikoli več bilo še kake druge Hirošime!«

Akihiro Tagaši je bil takrat štirinajstleten dijak. S kakimi šestdeset tovariši je bil na igrišču; manj kot miljo daleč iz mestnega središča.

»Svetlobe se ne spominjam,« mi je pravil, »pa tudi piša nisem občutil. Slišal pa sem strahotno eksplozijo. Ugotovil sem, da me je vrglo kakih deset metrov daleč s kraja, kjer sem bil stal. Skoraj vsi moji sošolci so bili takoj mrtvi. Stavbe okrog nas so se zrušile med oglušujočim ropotanjem in oblaki prahu. Možgani mi sploh niso delovali. Nisem mogel dojeti, kaj se je bilo zgodilo. Po prvi grozi smo sklenili, da takoj zbežimo s tega kraja. Na ulicah sem videl moške, ženske in otroke, kako so begali sem ter tja, hkrati pa jokali, rjoveli in kot ponoreli mahali z rokami. Odhitel sem proti reki, kjer sem videl nekega konja, ki si je bil prišel gasit žejo. Strašen prizor. Žival se je še držala na nogah, čeprav so ji oči izskočile iz dupelj. Po eni strani je bila vsa črna. Pravza-

ora
najboljša ta hip!

prav je bila že mrtva, pa je še vedno srkala vodo.

Po ulicah sem tekkel kar na slepo. Ko sem prišel na kako križišče, sem nad mestom lahko videl ogromen oblak črnega dima. Vse to je bilo tembolj strašno, ker je le nekaj hipov pred tem sonce bilo še tako svetlo in nebo lepo modro...

Na vsakem koraku sem srečaval prikazni. Nekaterim izmed njih se je odlepila koža z lobanje in jim lezla navzdol. Ljudje so prihajali iz vseh smeri. V zmedu sem izgubil prijatelja, s katerim sem taval že prav od šole. Nikoli več ga nisem srečal.

Skušal sem se prebiti domov, toda po vsem tem sem se čutil silno utrujenega. Kmalu mi je postalo jasno, da ne bom prišel prav daleč. Že dolgo sem taval sem ter tja. Bilo je že poldne, ko sem našel na armadno postajo za prvo pomoč.

Vse dotlej nisem vedel, da je to opustošenje pustila za seboj eksplozija atomske bombe. Sicer pa ni nihče mogel dojeti, da navadna eksplozija zmora kaj takega. Edini, ki bi lahko kaj več povedal o tem, so bili tisti, ki so spustili bombo. Seve-

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM ?

V zvezi s fotografijo, objavljeno v 49. številki »TV 15« iz leta 1967, nam je pisala tovarišica Cita Bole iz Ljubljane, Cigaletova 9: »Na fotografiji iz 49. številke TV 15 sem spoznala eno od skupin, ki so po nalogu taborišča NOV in POJ Gravina zbirale jugoslovanske zapornike in konfinirance iz zaporov in taborišč v Italiji in primorske Slovence in Istrane iz »posebnih bataljonov«. Na fotografiji so: Veljko Namorš, tovariš Zeljko (sofer), Savica Zagar-Hočevar, Vlado Baum in Vlado Baničević iz Črne gore. Tovarišica Hočevarjeva pa pravi, da je fotografija nastala konec 1943 ali v začetku 1944 v Cosenzi ali v Gravini.« — Bralce prosimo za pojasnilo tudi današnje fotografije. Bržkone je nastala tik pred koncem vojne, kajti partizani nosijo enotne uniforme, imajo pa tudi bataljonske radijske oddajnike.

Potreba po učinkovitejši civilni zaščiti

Širom po svetu nastajajo vedno nova vojna žarišča. V primeru, da se bodo naši narodi spet znašli pred veliko preizkušnjo, ki je ne bi bilo mogoče odvrniti, se moramo vprašati: kaj smo storili za obrambo in zaščito civilnega prebivalstva?

Naša armada je moderno oborožena in vsak trenutek pripravljena za napad. Ob močni vojski pa smo za zaščito civilnega prebivalstva, predvsem starejših ljudi, bolnikov in otrok z materami kaj malo storili. Samo s trošenjem velikih vsot denarja za zaklonišča v mestih ne bomo rešili problema. Zlasti bi bilo potrebno poučiti ljudi na deželi, v prvi vrsti mladi rod, ki ni na razpolago raznih ustrez-

nih predavanj kot v mestih. Poučiti je treba mladino, ki se je rodila med zadnjo vojno in po njej, kajti o vojni in njenih strahotah nima pojma. Povedati ji je treba, kako se ravnati v primeru bombardiranja iz zraka. Mnogo mladih ljudi na deželi ne ve tega, da se je treba ob bombardiranju, če nimamo zaklona, vsaj vreči ob tla. Posebno otroci ne vedo, da je ob napadu iz zraka silno nevarno tekati po cestah in travnikih ter poljih ter se zadrževati blizu zgradb in drugih objektov, ki so za sovražnika pomemben cilj.

V naši domovini poučuje na šolah mnogo bivših partizanov in celo rezervnega starejšinskega kadra. Prav bi bilo, ko bi na primer ti učitelji in profe-

sorji večkrat sklicali skupaj otroke in jim po domače povedali, kako naj se ravna v tem in onem primeru. V primeru vojne bi se to visoko obrestovalo. Manj bi bilo žrtev in manj zmede in strahu. Menim, da bi se poučevanju otrok o tej temi odzval z veseljem tudi vsak vaščan — bivši partizan.

Na Krasu imamo mnogo naravnih zaklonišč, poleg tega pa še tako imenovane kaverne iz prve svetovne vojne. Nešteto jih je. Mnogi bi rekli, da bi bil za njihovo ureditev potreben čar. Pa temu ni tako. Poslušajmo tam, kjer je potekala italijanska fronta, je mnogo zaklonišč. Le očistiti bi jih bilo treba, znositi na plano planje zemlje in grušča, ki jih je

skozi desetletja nanosila voda. Zakaj bi morali to opraviti šele takrat, ko bi nad našimi glavami tuile granate? Po drugi strani bi bilo treba vaščane poučiti, kako je treba zavarovati vodo v vodnjakih in hrano pred radioaktivnim prahom.

Vse to in še marsikaj drugega, česar ne moremo v tem sestavku navajati zaradi pomanjkanja prostora, bi morali pristojni organi premisliti in tudi ukrepati. V časopisju lahko beremo, kako se na zahodu pripravljajo na obrambo civilnega prebivalstva pred posledicami vojne z atomskimi zaklonišči, poučevanjem ljudi in z drugimi načini. Marsikaj bi se pri nas dalo napraviti tudi brez denarja. A. Vidmar

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Vohunske tipalke NATO
v Jugoslaviji

Zakaj in kako so neki obveščevalni in izvidniški centri NATO pakta usmerili svojo dejavnost na JLA? — Preprečene diverzantske nakane »naivnih turistov« — Tujim vohunom pomagajo nezadostna čuječnost in uspavani refleksi nekaterih državljani

Krčmar, brez katerega računi z Balkanom ne veljajo

Celo laiku ni znano, da ima Jugoslavija v tem delu sveta najpomembnejšo geostrateško in geopolitično lego. Po ameriški

ka Jugoslavije. To pa je hkrati tudi poglavitni vojaški razlog (da ne omenjamo ideološko-političnega razloga, ki v protikomunistični doktrini tako imenovane psihološke vojne že dolgo obstaja) za čedalje živahnije delovanje obveščevalnih služb

no čedalje večjo odprtost. Razvijajo se najrazličnejše človeške in družbene zveze, ljudem in idejam je dana večja svoboda, socialna dejavnost je izrazitejša, čedalje večja je javnost delovanja, javno mnenje je svobodno in neodvisno itd. Vse to nedvomno ugodno vpliva na mednarodne odnose naše dežele in je v popolnem soglasju z našo doslednostjo glede načel o aktivnem miroljubnem sožitju med deželami z različnimi družbenimi ureditvami. Jugoslavija je močno razvila mednarodne zveze in sodelovanje na področju politike, gospodarstva, znanosti, tehnike, kulture, turizma... Zato pa utegne biti čedalje bolj izpostavljena raznim vplivom, ki so lahko koristni — pa tudi škodljivi.

Obveščevalne službe NATO so v skladu z dogodki po vojaškem prevratu v Grčiji, napadu na Bližnjem vzhodu in napetosti na Cipru vzdolž severozahodnih, zahodnih in južnih meja Jugoslavije razvile doslej najboljše in najnesramnejšo aktivnost s skoraj že vojnimi metodami zasledovanja naše vojske in celotne narodne obrambe.

Seveda pa to še ni »signal za preplah«, je pa kljub temu pomembno opozorilo, naj bodo posamezniki, skupine in vsa družba odpornejši proti vsem oblikam odprtega in prikrita sovražnikovega delovanja.

Podtalno delovanje na znanstveni osnovi

Kako ustrezni obveščevalni in izvidniški centri NATO pakta delujejo proti naši vojski in deželi? Postregli bomo z nekaterimi značilnimi podatki, da bi vsaj za nekaj hipov zavrgli nam že prirojeno dobrohotnost, češ saj je vse nedolžno, nepomembno in niti najmanj nevarno.

Dejstvo pa je, da je bilo vse to, kar je v obveščevalno-diverzantskem smislu iz omenjenih obveščevalno-izvidniških centrov usmerjeno proti Jugoslaviji, skrbno planirano v štabu NATO za Evropo. Načrti NATO za Evropo — torej tudi tisti glede Jugoslavije — pa izhajajo iz Pentagona. Oficirjem vseh činov in državljanom, katerih delo je v kakršnikoli zvezi s tujino ter z mednarodnimi in vojaškimi

zadevami, toplo priporočajo kot »obvezno čtivo« priročnik za tako imenovane posebne operacije (ki so ga že nekajkrat izpopolnili in ponatisnili). Priročnik spada med poglavitne dokumente ameriških oboroženih sil glede priprav in izvajanja podtalnih operacij v mirnem in vojnem času.

Na podlagi stališča ameriškega vrhovnega poveljstva morajo razni armadni štabi zahodnih zavezniških dežel že v mirnem času za vsakega nasprotnika — idejnega ali vojaškega — pripraviti »načrte za posebne operacije«. Strokovnjaki za politične diverzije sodijo, da morajo ti načrti vsebovati natančne podatke o nasprotnikovi državi, njegovi vojski, prebivalstvu, politiki in gospodarstvu. Vanje pa je treba vključiti tudi vse metode in postopke, ki utegnejo biti za podtalno dejavnost koristni.

Moram poudariti, da je za delovanje organov, ki jim imajo

DEKLE NA SLIKI IMA MINIATURNI MAGNETOFON PRILEPLJEN KAR NA GOLO KOZO NA HRBTU, DA BI NA SVEČANIH SPREJEMIH LAHKO POSNEMALA NEPOVEZANE, TODA POMEMBNE POGOVORE

za »posebne operacije«, zelo dragocena pomoč raznih univerzitetnih in znanstveno-raziskovalnih ustanov, ki jih gmotno vzdržujejo monopoli ZDA, Anglije, Zahodne Nemčije in drugih dežel. Na skoraj vseh večjih univerzah teh dežel imajo posebne katedre, oddelke in laboratorije, ki proučujejo vprašanja glede uporabe sredstev in metod za psihološko vplivanje na nasprotnika, moralni dejavnik ljudstva, ki naj bi ga napadli, ideološko občutljivost ljudi itd. Iz časopisa »Army Information Digest« zvedo, da imajo na univerzi v Washingtonu »oddelek za proučevanje posebnih načinov vojskovanja«, ki — po besedah dr. Teodora Walancea, načelnika tega oddelka — deluje v »tesni povezavi z upravo za posebne načine vojskovanja pri štabu kopenske vojske ZDA«. Oddelek posveča veliko pozornost vsestranskemu proučevanju raznih dežel, vse to pa za potrebe »posebnih organov vojske in drugih organizacij, ki imajo posla s tujino.

Mnoge visoke šole pripravljajo za potrebe Pentagona »znanstvene analize« o medsebojnih odnosih ljudi, skupin in nacij. V ZDA in drugih zahodnih deželah imajo obsežne študije o socialističnih državah — pa tudi o Jugoslaviji. Te vsebujejo ne le podatke, ki se nanašajo na etnične, geografske, gospodarske, vojaške, politične in druge strani življenja teh dežel, temveč tudi nekatere ideje, ki bi zanje utegnile biti »sprejemljive«. Za Jugoslavijo prihajajo v poštev misli o »nacionalni razdelitvi«, o kulturnih in gospodarskih nasprotjih in podobno. Vse te ideje, kot trdijo, je mogoče obilno uporabljati v ustreznih obdobjih hladne, ohejene ali splošne vojne.

Sime Kronja (FRONT)

Prihodnjik:

Omrežje izvidniško-obveščevalnih centrov onstran jugoslovanskih meja • Vohuni, prijeti na delu • Naši gosti »študentje« kot vohuni • Podaljšana izvidniška roka

MITJA HRIBOVŠEK:

December 1941
v Guči

Nekoč, pred več kot šestindvajset leti, je gozdnata Šumadija s svojo Jelico planino, Čačkom, Užicom in Dragačevim dala zatočišče tisočim z domačij pregnanim Slovencev. Tam smo dobili drugi dom, kruh, pa tudi puške, tolkli smo se za vsako ped zemlje, nismo imeli časa, da bi se odpčili in jokali za mrtvimi...

Kot da so to bile samo hude sanje, se mi zdi, ki se ne bodo nikdar več povrile.

Bilo je nekega dne v decembru 1941, kmalu po polnoči. Bledeci mesec je osvetljeval še bolj blede, k meni nagnjen obraz tovariša. Kot bi tičal v okviru privihanega ovratnika in gimnazijske čepice, oči so se mu od mrza nemirno svetlikale. Čez desno ramo mu je na vrvi visela dolga puška mavzerica in ga med hojo s kopitom tolkla po kolenu. Tovariš je bil vedno molčeč, zamišljen in naježen, nekaj ga je tlačilo. Tudi tega večera je bil takšen, še ko sva bila v zasedi v podnožju Jelice planine in ko sva skušala prodreti z očmi v temno, samotno noč vzdolž zamrle, umazane sive ceste, ki pelje iz Čačka v Gučo. Vsa dolina je takrat zapuščena in neobljudena, brez sledi življenja, strmela v naju in oba sva čutila strahovito samotno, mogoče tudi strah. Grmovje in drevesa so metala senco, močno in hladno, ter odražala vznemirjenost. Potem je s planine začel zavijati še veter in poditi oblake. Mraz naju je bičal v obraz.

Utirala sva si pot, on pa je še vedno samo molčal, le včasih je vzdihnil. Zelel sem prekiniti ta molk, mu nekaj reči, povedati, slišati človeški glas. Pomislil sem, da ima puško privezano na vrvi in da si je vedno želel imeti zanjo pravi jermen. Mogoče bo vesel, če mu ponudim mojo kratko konjeniško karabinko in vzamem njegovo dolgo mavzerko. Saj je bil tudi po postavi najmanj za glavo manjši od mene.

»Ne, nočem!« mi je kratko odvrnil, potem pa bolj sam zase zamrmral: »Moja dlje nese. Nosim jo že od prvega dne, ko sem postal partizan, zame je že spomin. Poglej, moje ime vrezano v kopitu...«

Res je bilo poleg peterokrake zvezde. Prebral sem »Dušan — avgust 1941«.

Še ko sva bila v zasedi, mi je zaupal, kaj ga skrbi. Rad bi vedel, če se je vrnila njegova mati, ki je pred dnevi odšla iskati koruzno moko. Tudi za očeta ga je skrbelo, ker se ni javljal s »fronte«. Po njegovem sta bila v Evropi samo dve fronti. Tista pri Gornjem Milanovcu in pa ruska.

Iz žepa mu je vedno štrlel ruski slovar, v drugem si videl zadnja radijska poročila. Tovariši so pripovedovali, kako je bil Dušan v gimnaziji odlični dijak, jaz pa sem ga občasno kot neverjetno pogumnega bombaša. Kadar sem bil v boju blizu njega, mi je to vlivalo mir in občutek varnosti. Zato sem rad hodil z njim v boj, zasede, patrolje in se trudil biti blizu njega tudi drugače. Hitro sta se spoprijateljila, toda na njegovem blestem obrazu nisem nikoli opazil smehljaja. Vedno je molčal, vedno bil zamišljen in v odgovorih kratek, odrezav. Drugače pa fant široke duše, tak kot so vsi mladeniči izpod Jelice planine...

Nekoč mi je dejal: »Nikoli nečem postati čevljar z diplomom na zidu.« To je bila želja njegovega očeta. Nekoč mi je tudi rekel: »Bom, ko se bo končala vojna, bom...« Utihi in in nikoli ni potem te misli izrekel do konca.

Tiste noči sva molče nadaljevala pot in tiščala premrle prste v žepih, tako kot dva izgubljena dečka. Zdelo se mi je, kot bi pričakoval nekoga, ki ga bo pomiril. Če bi bil od njega starejši, bi to morda poskušal, pa sva bila oba enako stara in oba je preveč zeblo in oba sva bila pod vplivom dogodkov, ki se bodo šele zgodili. Tako sva prišla do prvih hiš in mosta, ki čezenj pelje cesta v Gučo. Dušan se je ustavil, zagledala sva se v zaledenelo korito.

»Kaj misliš, Slovenče,« je pretrgal Dušan molk, »ali ne bi bilo bolje, če bi bila zaseda tu pri mostu, ne pa gori pod Jelico? Iz Čačka nam ne grozi nobena nevarnost, saj so tamkaj naši, Srbija je svobodna. Zakaj tolikšna opreznost?«

»A četniki?« sem tiho odgovoril. Začutil sem pogled njegovih črnih oči, ki so še bolj kot prej utripale od mrza. Ustnice je imel stisnjene in blede...

»Saj smo jih potolkli, pregnali...«

»Misliš?«

»Seveda. Mar te to moti.« Vrgel je puško z desne na levo ramo.

»Toda...«

»Prenehaj. To je preteklost. Eh, moj Slovenče, česa se bojiš?«

»Ne bojim se,« zamrmram dvomeče in malo užaljeno, ker me tako brezobzirno spominja nedavnega dogodka.

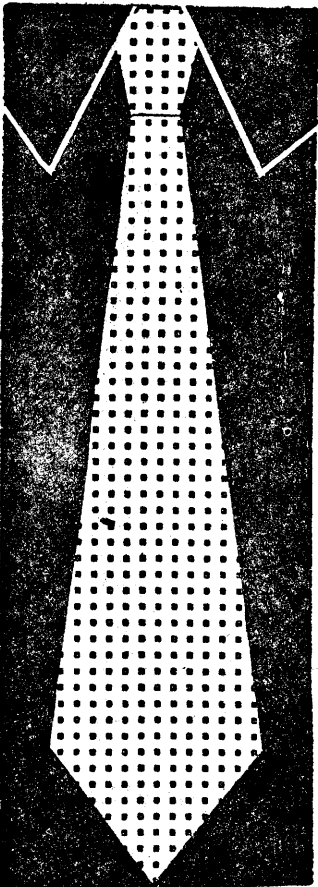
»Dušan, pozabljaš, kaj se je zgodilo pred nekaj dnevi v Goracihih,« mu ugovarjam.

»Da, med begom si izgubil šajkačo s peterokrako,« mi odgovori zafrkljivo. Nikoli nisem mogel uiti njegovemu zbadanju. Kar slutim, da mi bo spet očital tisto nesrečno šajkačo in žal mi je postalo, da sem začel pogovor. Toda tudi takšen mi je bil všeč...

Pa saj je bilo tudi tako. Štabu bataljona so sporočili, da se v občinskem poslopju zbirajo na sestankih razpršeni četniki. Nekaj so nas določili, da bi pod vodstvom komandirja Dimitrija Piskovića, te četnike obkolili in polovili. Že smo obkolili občinsko poslopje, ko so naenkrat odjeknili strelci vseh povod okoli nas in namesto četnikov smo bili obkoljeni mi. Morali smo se umakniti in prebiti obroč. Pri tem sem zadel s šajkačo ob vejo in izgubil pokrivalo. Če bi se hotel vrniti ponjo no odortem prostoru pod četniškimi puškami, bi brez dvoma padel, ostati brez šajkače pa je bilo sramotno, nekaj podobnega kot bi se iz bitke vrnil brez puške.

Toda Dušanovo zbadanje me je vseeno prizadelo, nisem pa imel moči kljubovati mu.

(NADALJEVANJE)

Pojem elegancije so kravate TERITAL

Svilanit
KAMNIK

Naša odprtost, naš človek — in sovražnik

Moramo vedeti, da izkoriščajo prav to, kar je za našo socialistično družbo značilno — nje-

POVEČUJE OBRÉSTI ZA DEVIZNE RAČUNE OBČANOV:

- za vloge na vpogled od 4 na 6% (4 % v devizah in 2 % v dinarjih)
- za vezane vloge preko 13 mes. od 6 na 7% (6 % v devizah in 1 % v dinarjih)
- za vezane vloge preko 24 mesecev na 7,5% (6 % v devizah in 1,5 % v dinarjih)

Vsa vplačila in izplačila z deviznega računa izvršuje banka brezplačno.

Banka posluje za stranke vsak dan razen sobote:
● od 7.30 do 12. in od 14.—18.30 ure
● ob sobotah: od 7.30—12. ure

Vsak vlagatelj pri naši banki, ki ima hranilno vlogo v višini 1.000,00 N-din ali več, je zavarovan za primer nezgode • Vabimo vas, da nas obiščete v naši banki v Ljubljani, Titova 32, kjer vam bomo posredovali podrobnejše informacije.

OBRETI ZA HRANILNE VLOGE:

- vloge na vpogled 6,25 %
- vezane vloge preko 13 mesecev 7 %
- vezane vloge preko 24 mesecev 7,5 %

Kralj, polkovniki in NATO

Skoraj mesec dni je že od ponesrečenega protidudara grškega kralja Konstantina, pa se položaj bistveno ne zboljša. Kralj z družino je še zmerom v Rimu, pogaja se z Atenami, poslal je celo novoletno poslanico svojemu ljudstvu, toda domov se še ni vrnil. Glede na to, da se po drugi svetovni vojni še ni zgodilo, da bi kakšen evropski kralj zapustil prestol ter jo na vrat na nos popihal na tuje, je kraljevo bivanje v Rimu prava novinarska poslastica.

Rezultati Konstantinovih pogovorov in stikov z novinarji se piše in smešni. Iz vsega je mogoče sklepati le to, da se Konstantin pogaja o vrnitvi in da si kraljeva družina kupuje obleke: iz Grčije so priležali v tolikšni naglici, da so prinesli s seboj le tisto, kar so imeli na sebi. Konstantin, ki se ga je baje vse življenje držala sreča v zvezi s številko 13 (na rimski olimpiadi je njegova jadrnica, s katero je zmagal, imela številko 13), je doživel poraz ravno 13. decembra. Še vesela novica, da bo kmalu tretjič oče, se je spremenila v nesrečo: pred dnevi je kraljica Anna Maria imela spontan splav.

Toliko o kralju. Kaj se je medtem zgodilo v Atenah? Polkovniki, ki so spretno izigrali Konstantina in ga tako rekoč

pripravili do tega, da se je ponižal s sramotnim begom, brijejo norce iz svetovne in grške javnosti: sami sebe so upokojili, se proglasili za generale v pokoju in tako naj bi imela Grčija civilno vladno s triumviratom Papadopoulos-Patakos-Makarezos. Obljubljajo marsikaj, storijo pa nič oziroma so še hušji, kot so bili. S tem, da so za regenta postavili generala Zoiakisa, ko je bil Konstantin še v Grčiji, so pokazali svoj pravi obraz. Potem so pritisnili na ljudstvo, da niti ne hrane. Dandanes si nihče v Grčiji ne upa razpravljati o političnih zadevah, novoletna amnestija je bila pravcata farsa, saj so izpustili iz zaporov komaj nekaj sto ljudi: v zaporih in v taboriščih na otokih je najmanj 45.000 ljudi: od komunistov do desničarjev, v hišnem zaporu je celo general Grivas, ki je skuhal zadnjo kašo na Cipru...

Na vseh pomembnejših položajih v državni upravi in celo v gospodarstvu so zdaj vojaki. Naprežanja — navidezna ali resnična, tega ni mogoče ugotoviti — vojaške vlade, da bi se izboljšal gospodarski položaj, ne rodijo sadov. Poljedelstvo in turizem kot poglavitni gospodarski panogi nazadujeta, industrija pa je že tako zaostala. Domači kapital se bolj umika, kot prihaja: manjši bogataši pošiljajo denar v Švico ali pa spekulirajo z nepremičninami, veliki bogataši — znani grški ladjarji — pa sploh nočejo investirati doma. Na pomoč je sicer takoj po udaru priskočil veliki ameriški kapital, toda to ne pomeni, da bo denar ostal v Grčiji.

Politični teror je popoln kot v vsakem fašističnem režimu. Zapornike med zasliševanji pretepa in kot nekoč nacisti ima grška policija nastavišne zdravnike, ki ugotavljajo, koliko bolečin bo žrtev prenesla. Toda vlada ima na svoji strani vojsko in glede na zatiro politično življenje se nima česa bati.

Drugačen pa je njen zunanje-politični položaj. Dokler je imela Grčija kralja, je bilo preprosto tudi po udaru aprila lani. Kralj je prešel na stran polkovnikov in tujina je priznala novi režim. Zdaj pa je kralj v tujini. Danska kot domovina kraljeve žene in kot domovina rodbine, ki je Grčiji dala kralje, že prvega dne ni hotela priznati vojaške vlade v Atenah. Tako so storile tudi Velika Britanija in ZDA. Naravnost smešno je na primer, da tako rekoč izgnani kralj stanuje v grški ambasadi v Rimu, na kateri plapolja državna zastava, ki je zdaj zastava junte... Junta pa ima regenta, ki nadomešča kralja.

Zaradi tega se je zapletel položaj v NATO, katerega članica je tudi Grčija. Če ne bi bilo tako, Američani ne bi bili zaskrbljeni. Priznali bi — ali pa ne bi — novi režim, potem pa bi ga prepustili usodi. Toda zdaj, ko večina članic NATO obseja novi režim in »barbarske metode, ki jih danes uporabljajo v Grčiji« (tako je dejal britanski ministrijski predsednik Harold Wilson), se utegne položaj zapletiti: kakšna zaveznica pa naj bi bila Grčija, če večina članic NATO ne bi imela niti diplomatskih stikov z njo?

Ko je kraljev protidudar doživel poraz, je bilo v Bruslju zasedanje ministrskega sveta NATO. Ministri so se vprašali, kako naj reagirajo na dogodke. Konstantinovo dejanje so imeli za nekaj pozitivnega. Italijanski zunanji minister Amintore Fanfani je predlagal, naj bi ministrski svet pozneje razpravljal o tem, ali je položaj v Grčiji v skladu z načeli NATO, po katerih je namen organizacije »braniti svobodo svojih ljudstev ter njihovo civilizacijo, zasnovo na načelih demokracije, osebne svobode in spoštovanja pravice«.

V Italiji je namreč precejšen pritisk političnih strank, naj vlada ne prizna novega položaja v Grčiji: mogoče tudi zato, ker je leta 1964 obstajala nevarnost, da vojaki naredijo državni udar. Razen tega je Italija sredozemska dežela in ima po odstopu Francije iz NATO velik strateški pomen v vzhodnem Sredozemlju: seveda le skupaj z Grčijo in Turčijo. To je za NATO še toliko pomembnejše, ker sovjetske ladje z raketami plovejo po Sredozemskem morju in ker ZSSR dobiva oporišča v arabskih deželah. Dolga stoletja pa so si evropske države prizadevale, da Rusija ne bi prišla v Sredozemlje.

Vprašanje je, ali takšna stališča članic NATO lahko toliko vplivajo na polkovnike v Atenah, da spremene svoje stališče in da pristanejo, da se kralj za vsako ceno vrne v Grčijo. Papadopoulos namreč postavlja pogoje, ki jih Konstantin noče in ne more sprejeti: kraljeva vloga naj bi se zmanjšala na vlogo, ki jo imajo na primer kronane glave v Veliki Britaniji in skandinavskih deželah: Konstantin ne bi več postavljali predsednika vlade, ne bi bil več vrhovni poveljnik vojske itd.

Seveda v Grčiji ne bi zavladala popolna demokracija, četudi bi se kralj vrnil, in zato bodo demokratske sile nekoč le začele delovati. In potem strah pred državljansko vojno ni odveč.

Kako je umrl »Che«

Francoska novinarka Michèle Ray, ki se je lani v Vietnamu — bila je na obeh straneh — izkazala kot dobra reporterka, je bila pred kratkim v Boliviji. Na podlagi pričevanj je zbrala podatke, po katerih je bržkone zanesljivo mogoče sklepati, kako je umrl argentinsko-kubanski revolucionar Ernesto »Che« Guevara.

Guevara in njegove gverilske tovariše je izdal kmet, ki se je polakomnil velike razpisane nagrade. Ko so izvežnani bolivijski vojaki obkolili gverilce, je prišlo do boja, v katerem je bil Guevara ranjen v nogi. Odvlekli so ga v vasico Higueru in ga skupaj z dvema gverilcem (enega so ujeli hkrati z njim, drugega pa pozneje) zaprli v vaško »solo«: bedno kolibo z dvema prostoroma. Medtem ko so se vojaki pretepali za predmete, ki so jih našli pri revolucionarjih, so začeli prihajati visoki oficirji. Toda ugotovili so, da iz Guevare ne bodo izveleki ničesar; nekega oficirja je brcnil, kontraadmiralu Hugar-techeju pa je pljunil v obraz.

Bolničar, ki je Guevaro obvezal, zatrjuje, da je imel rano samo na nogi.

Potem so se visoki oficirji posvetovali in bržkone so tedaj ukazali, naj revolucionarja ustrelijo. Kmalu je prišel v »razred« narednik Mario Teran in ustrelil Guevaro. Potem so vstopali še drugi oficirji in streljali v truplo. Ko so pobili še druga dva gverilca, so prešteli rane na Guevari: pet na nogah, ena na levi strani prsi, ena na vratu, ena na desni rami, ena na desni roki: devet in ne sedem, kot so pozneje zatrjevali zdravniki v Vallegrandeja.

Potem so uničili filme, na katere so posneli ujetega Guevaro, ko je bil še živ, naložili trupla na nosilnice in odnesli Ernesta »Che« Guevaro razkazovat kot zaklano zver.

STANE IVANC

Ernest Hemingway: Čez reko in med drevje

Ime Ernesta Hemingwaya je že samo po sebi dovolj privlačno, da bralec z zaupanjem in zanimanjem vzame v roke vsako njegovo knjigo. Za romane, ki smo jih kot najboljše Hemingwayeva dela doslej dobili v slovenskem prevodu, to vsekakor velja. Zdjaj, ko dobivamo tudi manj pomembna dela tega velikega ameriškega pisatelja in Nobelovega nagradjenca, pa vidimo, da vse, kar je Hemingway napisal, ne sodi v vrh svetovne literature. To velja tudi za roman CEZ REKO IN MED DREVJE, katerega slovenski prevod je nedavno izdala založba Obzorja v Mariboru. Roman bo kot delo slavnega pisatelja gotovo pritegnil mnogo bralcev. Res je, da sicer ti ne bodo razočarani nad problemi, katere pišeatelj tudi v tem delu obravnava, enako kot v drugih svojih tekstih. Toda posebno navdušeni pa nad romanom ne bodo. Zlasti ne nad zgodbo, ki je v tem tekstu skorajda ni, ali pa lahko zanjo rečemo, da je precej skromna in ne posebno privlačna. Pa tudi spričo občutka, da je roman pisatelj z neko muko in težavo skomponiral v celoto, ki nas potem, ko knjigo odložimo, niti ne ogreje še manj pa navduši.

Končal se je »Kurirčkov festival«

Kot smo že poročali, so bile v preteklem tednu v Mariboru zaključne svečanosti letošnjega »Kurirčkovega festivala«, že petega po vrsti. Posvetovanje, ki poteka po ustaljenem poslovniku med zadnjimi nastopi literarnih ustvarjalcev po šolah in med razglasitvijo uspeha nate-

čaja, je potekalo v znamenju razprave o važnosti in pomenu ilustracij na temo iz NOB in revolucije za mladino.

Letošnjega natečaja se je udeležilo spet dokaj veliko število piscev. Žirija pa je podelila nagrade:

Pisatelj Vladimir ČERKEZ iz Sarajeva je dobil nagrado za roman »Breza med okopis«. Žirija je priporočila za tisk »Sonce ne išče samotne poti« Karoline KOLMANIČ iz Murske Sobote, »Bomba v beli kavi« Dragana LUKIČA iz Novega Beograda ter »Naš prvi heroj« Milorada GONČINE iz Novega Beograda. Prvo nagrado za pesem je dobil Mirko PETROVIĆ iz Beograda za »Radost«, drugo pesem »Tankist« s šifro »Sutjeska«. Za dramska dela žirija nagrad ni delila, za krajšo prozo pa so dobili nagrade: prvo Janja KASTELIC iz Novega mesta za »Vojno«, drugo Vidoe PODGOREC iz Skopja za »Višnji cvet«, prav tako

drugo nagrado pa Lojze ZUPANC iz Škofje Loke za »Šarčac«.

Med sklepi posvetovanja je važen ta, da bodo ustanovili odbor, ki bo povezoval »Kurirčkov festival« z »Zmajevimi igrami« v Novem Sadu in festivalom otroka z odborom v Šibeniku. Delovno posvetovanje pa naj bi bilo odsljed vsaka tri leta na mesto vsako leto, kot je bilo to doslej.

Ivo Pirkovič: Vstaja pod Gorjanci

Gorjanski bataljon, v katerem so se bojevali prebivalci šentjernejske okolice, je eden izmed znamenitih prvih partizanskih enot. O njem pa smo razmeroma malo vedeli. Zato je znani publicist Ivo Pirkovič, sam udeleženec mnogih dogodkov, napisal kratko kroniko z naslovom »Vstaja pod Gorjanci«. Ob obletnici ustanovitve tega bataljona, ko sta mu krška in novomeška občina podelili domičil, so knjižico razdelili preživelim. Ne toliko kot nagrado ali priznanje, ampak predvsem zato, da bi vsakdo delo prebral ter piscu sporočil, kaj manjka in kaj ni prav.

Tak način pisanja bi bil primeren za vse enote, zlasti za tiste, pri katerih so še mnoge priče dogodkov žive. Tako bi se

Junak te Hemingwayeve pripovedi, ki je avtobiografsko pobarvan, je degradirani ameriški general, sedaj polkovnik, ki pride iz Trsta v Benetke deloma na lov na race deloma pa zato, da vzame slovo od svojih prijateljev in znancev in od mesta, ki mu je tako pri srcu. Nemirno življenje degradiranega vojaka se izteka. Polkovnik bi se rad pošteno, kot vojak, poslovil od vseh dragih ljudi in predmetov in se iz nemirnega, bolj ali manj zavoženega življenja, dostojanstveno umaknil. Zato ga srečamo, kako se uživa ob lovu na race, kako se sreča z nekdanjimi borci na soški fronti v Benetkah, kako jemlje slovo od mlade grofice Renate in kako se v neprijetnem zimskem vremenu s slovesom od Benetk vse skupaj kaj klavirno in dokaj sentimentalno konča. Seveda je, kot rečeno, zgodba močno avtobiografska. Tako spet spoznavamo pisateljeve spomine na prvo svetovno vojno in doživljanje vojni ob Soči, katere se je udeležil Hemingway kot prostovoljec na italijanski strani. Spet se srečamo s spomini na drugo vojno, zlasti na zavetje Pariza, kjer je bil pisatelj kot vojni dopisnik spet zraven in se je s prvimi zavezniškimi vojniki prebil v to mesto. In spet se srečamo s pisateljevim doživljanjem benetškega mesta, kamor je Hemingway vedno rad zahajal in se družil s tamkajšnjimi gondoljerji, prekupevalci, hotelskimi uslužbenci, mornarji pa tudi najvišjimi aristokrati. Zato je pripoved o slovesu ameriškega vojaka pravzaprav pripoved o pisateljevem slovesu od Benetk.

Sicer pa pisatelj razen obnavljanja svojih spominov na vojno, pr-

vo in drugo, obravnava vseskozi svoji dve priljubljeni temi: vojno in ljubezen. Vojna je zanj veriga nesmislov, zato jo vseskozi obsoja kot največjo zablodo človeštva. Ljubezen pa naj bi bila tista, ki naj bi človeka osrečevala, če ne bi bilo vojne. Hemingway tudi v tem delu izraža svojo protivojno težnjo, tako da se vse epsko ozadje tega romana pokaže prav tako le kot okvir, v katerem načenja vprašanje človekove eksistence.

R.

IMELI SMO LJUDI...

KRISTINA KAVČEVA

Po dolgotrajni bolezni je v 44. letu življenja umrla Kristina Gerdejevič-Slavka. Med vojno je bila ena izmed prvih in najbolj požrtvovalnih mladinskih aktivistk ter članica KPS in v vojni obdobju vodila odbor OF v partizanski Skladnici. Tovarišica Kristina se je rodila v revni kmečki družini. Surovost fašistične nedačnega potujčevanja primorskih Slovencev ji je okrepila odločnost v boju proti zatiralcem. Med prvimi v domači vasi je stopila med borce za boljšo prihodnost in delovala kot organizatorica raznih akcij na terenu. Po vojni je bila marljiva delavka in skrbna mati; skromna in prizadeta nam bo vedno ostala v spomini.

M. Z.

JOŽE KUŠČAR-BRIC

V Potokih pri Kobaridu, v vasi, ki leži v podnožju Stole, je umrl tovariš Jože Kuščar-Bric. Pokopali smo ga na domačem pokopališču v Krudu. Pokojni bi bil januarja letos slavil 90. rojstni dan. Preživel je dve svetovni vojni; druga mu je iztrgala desno rano.

Kot zavedni narodnjak je pod italijansko okupacijo pretrpel mnogo hudera, pa tudi še poprej mu ni bilo lepo: njegova družina je štela 13 otrok, katere je moral preživljati s sezonskim gozdnim delom. Med prvo svetovno vojno se je bil tudi na soški fronti. Med narodnoosvobodilno borbo je bila njegova domačija gostoljubno zavetišče partizanom. Sinova Franca in Stanka so Nemci poslali v taborišče Dachau, od koder se Franc ni vrnil. Tovariš Kuščar je izgubil še sina Milana: Nemci so ga ustrelili pri Breginju.

JOŽKO KRAPS

Prebivalstvo Trebinje in Poljanske doline je izgubilo poštenega borca za lepšo prihodnost, komunista in učitelja Jožka Krapsa. Vasiščani se ga bodo spominjali kot skromnega človeka, ki je znal ob hudi uri vsakomur svetovati.

Tovariš Kraps je bil kot sin rudarja rojen v Idriji. Izšolal se je za vzornega učitelja. Z italijanskim režimom se ni ziral, posebno ne z metodami zatiranja vsakršne kraljevo slovenstva na Primorskem. Zato je pobegnil čez mejo v staro Jugoslavijo, misleč, da bo tam mogel neovirano širiti svoje napredne misli. Toda tudi v stari Jugoslaviji je doživljal velika razočaranja. Leta 1941 so ga Nemci izselili z družino vred v Srbijo, kjer je preživel žalostno usodo brezdomca. Ko se je v svobodi vrnil nazaj v svojo drago Poljansko dolino, se je s še večjo vneto lotil dela na kulturno-prosvetnem področju. Tudi zadnja leta, ko je bil upokojen, ni miroval. Pomagal je povsod, kjer so ga potrebovali kot prizadevanca in izkušene- ga človeka.

MEDNARODNO SODELOVANJE

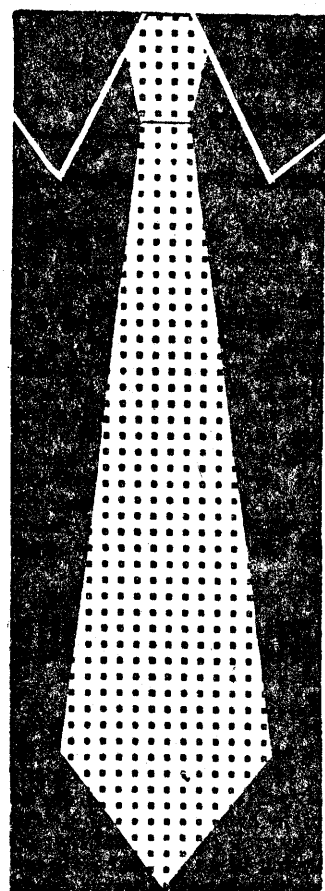
V začetku decembra 1967 je v vzhodnem delu Berlina zasedel generalni svet Mednarodne federacije udeležencev odporniškega gibanja. V prisotnosti delegatov iz 18 držav so največji del svoje razprave posvetili aktualnim zadevam, kot so: borba proti oživljanju nacizma v ZR Nemčiji, zastiranje preganjanja nacističnih vojnih zločincev, evropska varnost in vprašanje enotnosti v organizaciji udeležencev odporniškega gibanja.

Na tem sestanku sta bila kot opazovalca tudi predstavnika ZBB NOV Jugoslavije dr.

Andjelko Kučičec, član republiškega odbora ZBB NOV Hrvatske in Miloš Bjelič, svetnik v zveznem odboru ZBB NOV.

Generalni svet je sprejel več resolucij, med njimi tudi o Vietnamu, o položaju na Bliznjem vzhodu, v Grčiji in proti obnavljanju nacizma.

Na sestanku je govoril tudi dr. Andjelko Kučičec, ki je v imenu borcev NOV Jugoslavije pozdravil udeležence sestanka. V svojih izjavah se je dotaknil tudi položaja v Vietnamu in opozoril na imperialistično vmešavanje v notranje zadeve drugih dežel, na izraelsko agresijo na arabske dežele in na prizadevanja Jugoslavije s tovarišem Titom na čelu za politično ureditev te krize. Dotaknil se je dejavnosti Svetovne federacije bivših borcev (FMAC) in poročal o delu njene XII. generalne skupščine v Haagu. Zavzel se je tudi za širše sodelovanje udeležencev odporniškega gibanja in bivših borcev za utrjevanje miru in prijateljstva med narodi.

Pojem elegance so kravate TERITAL

SVILANIT KAMNIK

Puntarska

Le vkup, le vkup uboga gmajna!
He-ja, he-jo!
Za staro pravdo zdaj bo drajna,
he-ja, he-jo!
Zimzelen za klobuk,
punt naj reši nas tlačanskih muk!

Le vkup, v poslednji boj, tlačani!
He-ja, he-jo!
Sedaj se kmečka gmajna brani,
he-ja, he-jo!
Puško, meč, kopje v dlan!
Za svobodo bije se tlačani!

Iz grajskih kevdrov teče vino,
he-ja, he-jo!
Zažgali grofu smo graščino,
he-ja, he-jo!
Grad gori, grof beži,
vino teče, naj, če teče kri!

Naglo puške

Naglo puške smo zgrabili
in v gozdove zdoma šli,
ko sovražnik naš je hotel,
da bi sužnji bili mi.

Partizanski prvi strel
narodni upor bude,
načrmo tako fašistom
za storjenje nam gorje.

Poizvedujemo

Zanima me usoda Evgenija Popova, ki je bil doma nekje pri Sevastopolu v Sovjetski zvezi. Jeseni 1943 je bil v skupini ujetih partizanov v taborišču Laa an der Thay, pripeljal pa so ga iz Gorenjske. Od tam se mu je jeseni 1944 spet posrečilo zbežati, zvedelo se je, da je srečno prispel čez Donavo. Letos bi bil star 41 let, za njegovo usodo se zanima tudi 65 tovarišev.

Obenem prostim za naslove tovarišev, ki so bili kot vojni ujetniki bivše jugoslovanske vojske v Kremusu in pozneje v taborišču Laa an der Thay v Avstriji (Stalag 17A in 17B).

ALBERT PRISTAVNIK,
Zagrad, pošta Slovenska
Bistrica

Partizanska ljudska pesem

Prešli bomo vse ovire,
Save, Drave tok prešli
in na Donavi široki
z brati bomo se sešli.

Ko preženemo fašiste,
nov, pravičen svet bo ostal
bo nad našo domovino
prapor svobode vihral.

Pisma uredništvu

Šele 15 dni po smrti...

Cepprav imam samo delno priznano udeležbo v NOB, se počutim kot njena udeleženka in sem se zato odločila pisati vam nekaj svojih misli o upoštevanju borcev v naši družbi. Na vaš list je bil naročen moj pokojni mož, ki je umrl letos. Vaš list pa sem kljub temu obdržala, ker mi je všeč. Poleg tega pa naj bo to, da berem ta list, nekakšno priznanje pokojnemu možu, ki kljub izčrpanosti zaradi preostalih naporov ni dočkal invalidske upokojitve. Šele 15 dni po smrti sem prejela zanj poziv na zdravniški pregled...

Priporočila, mnenja, sklepi z raznih posvetovanj, vse to že dolgo govori o ukrepih za izboljšanje položaja borcev. Pri

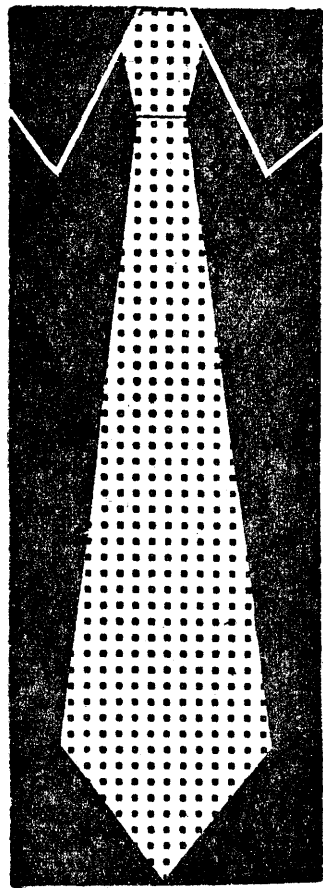
nehote primerjati z junaki te zgodbe sebe in svoje otroke. Živim namreč na vasi, ljudje so tu bolj starokopitni kot v bližnjih vaseh, kaj šele v mestih. Sin je na univerzi, ena hči v gostinski šoli, najmlajša v 8. razredu osnovne šole. Mlajša, ki je doma, je postala prava tarča svojih sovražnikov. Vsi jo sovražijo in zaničujejo, nima prijateljice, ker pravijo, da je »drugačna« od njih.

Tako se pridružujem pisanju F. Godca, ki pravi, da piše tudi v imenu drugih. Poudarjam pa, da so take reči za otroka na vasi mnogo bolj boleče kot v mestu...

Nešteto neprijetnosti doživi član ZK in njegovi otroci, saj je marsikje ostal sam. Zaradi vsega tega, kar sem naredila v povojnih letih v tej vasi, in pa ob dejstvu, da sem zdaj sama, zapuščenca in teptana od vseh, sem se tudi opogumila in segla po peresu.

Kot partizanska učiteljica sem jeseni 1945 dobila službo v naši vasi in v njej službovala vse do lanskega leta, ko so me zaradi nestrokovnosti kratko malo odpustili. Zdaj se preživljam s 40.000 dinarji nadomestila za prejemke, toda do kdaj bo to trajalo? Stipendijo dobiva le hči v gostinski šoli. Stanujem še vedno v šoli v sobi in kuhinji. Dve leti že zaman prosim za stanovanje v Ilirski Bistrici. Če bi mi vsaj priznali udeležbo v NOB dvojno, pa so jo le enojno, pritožila sem se, pa še ni odgovora.

M. M.

Pojem elegance so kravate TERITAL

Švilanit
KAMNIK

tem mislim na vse, ki so se udeležili NOB tako ali drugače, s puško v rokah ali pa tudi brez nje, ker je vsak prispeval svoj delež.

Toda kdo ima priznanje? Razmeroma v dobrem položaju so le tisti, ki imajo priznano udeležbo iz prvih let NOB, vsi drugi pa bolj ali manj života-rijo, če si niso sami znali kako drugače pomagati. Pri nas v Primorju je takih kar precej.

Ena izmed takih, ki života-rijo v posmeh okolici, sem tudi jaz. Ko sem prebrala v »TV-15« od 14. decembra v »Občankovi beležnici« zgodbo o pridnem Jančku in hudobnem Mihcu, oziroma »izločenem«, sem začela

Pognali so ga skozi vrata

Kot vaš stari naročnik sem vam že večkrat nameraval pisati o raznih težavah in krivicah, ki jih čutim. Zdaj pa sem tudi napisal:

Sem rudar v zagorskem rudniku, star 51 let, tudi delovni invalid, imam tri doraščajoče sinove, ki še nimajo službe. Dne 11. decembra letos je šel moj starejši sin vprašat za službo v tovarno elektroporcelana Izlake. Prošnjo ima namreč tam že leto in pol. Ko je prišel v pisarno sekretarja Mata Filajca in ga vprašal, mu je sekretar pokazal z roko, da ne bo nič. Moj sin je ugovarjal, kako to, da so zaposlili učence, ki so medtem končali šolo, on pa ima prošnjo v tovarni že tako dolgo. Takrat pa mu je sekretar odprl vrata, zavpil nad njim, ga prijel za rame in ga sunil ven.

Kako naj preživljam tri sinove, ki ne morejo nikjer dobiti službe? Spominjam se, kako sem nekoč, ko sem bil še mlad, prav tako odpiral vrata, pa se mi ni nikoli pripetilo, da bi me vrgli iz pisarne, kot se je zdaj mojemu otroku.

Karol Božič,
Dobarjevo 19
pošta Izlake

ORA
najboljša ta hip!

PRAVNA POSVETOVALNICA

Dobili smo dvojce precej podobnih pism, eno je pisala tovarišica, ki je bila na Primorskem pred vojno zaposlena v trgovini svoje tašče, drugo pa gostilničar. Oba pišeta o težavah pri uveljavljanju posebne dobe v času opravljanja samostojne dejavnosti. Tovarišica piše, da zahtevajo od nje obrtno dovoljenje, katerega pa ne poseduje več, ker ga je po osvoboditvi izročila zadrugi, ko je ta prevzela trgovino. Obrtnega lista pa zdaj ni več najti. Tako manjka dokaz, da je bila dejavnost registrirana, česar pa ne more razumeti, ko je vendar jasno, da trgovine brez dovoljenja pristojnih oblasti pred vojno ni moglo biti, zlasti ne pod Italijani. Obadva prosilca prosita za nasvet, kako bi dokazala, da sta svojo dejavnost izvrševala v skladu s tedanjimi predpisi in z ustreznim dovoljenjem.

Čas kakršnekolik samostojne dejavnosti pred 15. majem 1945, ki jo je zavarovavec opravljal kot obrtnik, kot ose-

ba, ki se je ukvarjala s trgovsko ali gostinsko dejavnostjo ali s storitveno dejavnostjo, se šteje po določilu čl. 156 pokojninskega zakona v posebno dobo, če je bila ta dejavnost zavarovancu edini

Štetje samostojne dejavnosti kot posebne dobe

poklic. To pa toliko časa pred 15. majem 1945, kolikor časa je bil po tem dnevu do uveljavitve novega pokojninskega zakona v delovnem razmerju s polnim delovnim časom. Če pa je bil po osvoboditvi najmanj 15 let v delovnem razmerju s polnim delovnim časom, pa se mu šteje v pokojnino ves čas samostojne dejavnosti pred 15. 5. 1945. Vendar pa morajo biti za priznanje te dobe kot posebne dobe izpolnjeni še določeni pogoji, ki jih predpisuje čl. 154 temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Ti pogoji pa so: taka

dejavnost je morala biti po takratnih, predvojnih predpisih pravilno registrirana pri pristojnih organih ali organizacijah, oziroma je moral dati zanj pristojni organ predpisano dovoljenje. Zavarovavec je moral tako dejavnost osebnostno opravljati, imeti pa je moral zanj tudi priznano strokovno izobrazbo, kadar je bila ta za določeno dejavnost posebej določena. Razen tega zavarovavec ni smel opravljati svoje dejavnosti z več kot pe-

timi tujimi zaposlenimi osebami. Zato se dejavnost v lastnem podjetju industrijskega značaja tudi ne more šteti v to vrsto dejavnosti. Šele če so izpolnjeni vsi ti štirje pogoji, je mogoče zavarovancu šteti v pokojninsko dobo čas njegove dejavnosti po prej navedenih pogojih čl. 156 pokojninskega zakona.

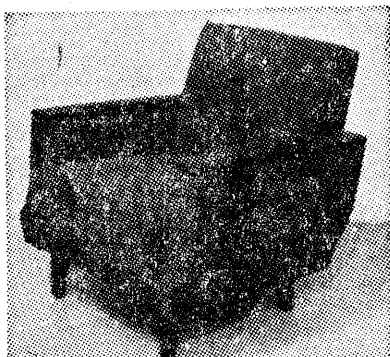
Prvi pogoj je dovoljenje pristojnih organov oziroma registracija obrtne dejavnosti. Tako dovoljenje, registracija, pa tudi strokovna usposobljenost, se ne dokazujejo samo s formalnimi listinami, mojstrskimi

spričevali, objavami in podobno, temveč tudi z drugimi dokaznimi sredstvi, in sicer na ta način, da se dokaže, da so take formalne listine res obstajale. Zato ni nujno, da se predloži originalno obrtno dovoljenje ali spričevalo ali druga listina. Za obrtno dejavnost velja, da se ta ne more všteti v pokojnino, če je obrtnik imel povprečno celo leto več kot pet tujih oseb zaposlenih v svoji obrti. Če pa je nekateri leta imel obrtnik v svoji

delavnici zaposlenih po več oseb, druga leta pa manj kot pet, se mu štejejo le tista leta, ko je imel zaposlenih manj kot pet oseb. Pri tem se ne štejejo samo strokovni delavci, temveč tudi nekvalificirani delavci, ki so posredno ali neposredno opravljali razna dela v zvezi z zavarovancevo samostojno dejavnostjo.

Pogoji za štetje predvojne samostojne obrtne dejavnosti v pokojninsko dobo so torej precej strogi. Seveda pa ni na mestu nikak formalizem glede ugotavljanja pogojev za to dejavnost.

Pri opremiti stanovanj ne pozabite na tanecirane izdelke v raznih izvedbah, ki jih dobite v vseh naših trgovinah

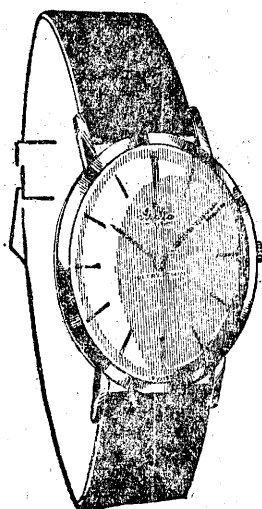
FOTELJ SAN MARINO

Sprejemamo individualna naročila za opremo domov, hotelov, kinematografov in podobno.

S solidnimi izdelki in zmernimi cenami se priporoča

TOVARNA OBLAZINJENEGA POHIŠTVA

»NOVA OPREMA«
SLOVENJ GRADEC

ARETTA
ULTRA THIN

med elegantnimi in preciznimi urami je najcenejša znamka

Generalno zastopstvo »LA CLESSIDRA«

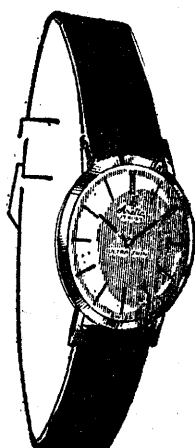
Trst — Piazza S. Antonio Nuovo N. 4-I. nadstropje

IMPORT — EXPORT

Prodaja na veliko in drobno

Velika izbira zlatnine po tovarniških cenah!

Izreden popust — Garancija

Mopedisti!

PRAVILNIK O REGISTRACIJI MOTORNIH VOZIL PREDPIŠUJE, DA MORATE MOPEDE OPREMITI S SVETILKAMI, KI OSVETLJUJEJO TUDI REGISTRIRANE TABLICE. TAKE SVETILKE IZDELUJE TOVARNA SATURNUS. KUPITE PA JIH LAHKO V VSEH SPECIALIZIRANIH TRGOVINAH, SERVISIH IN PRI KOMISIJAH ZA TEHNIČNE PREGLEDE MOTORNIH VOZIL.

ČE BOSTE VAŠ MOPEDE OPREMILI Z NOVO ZADNJO SVETILKO, KI JO ŽE UPORABLJA TOVARNA TOMOS V SVOJI PROIZVODNJI, SI BOSTE ZAGOTOVILI NEMOTENO IN VARNO VOZILJO!

• SATURNUS •

Gradenska slatina

OSVEŽUJE...

- TUDI
- Z VINOM
- S SADNIMI SOKOVI
- S KAVO
- Z ŽGANIMI PIJAČAMI

ZDRAVI...

- BOLEZNI SRCA IN OŽILJA
- BOLEZNI LEDVIC
- BOLEZNI PRESNAVLJANJA
- ŽIVČNE BOLEZNI

Ljubljanske opekarne

LJUBLJANA, Cesta na Vrhovce 2

vam nudijo

vse vrste opečnih izdelkov

Posebno priporočamo

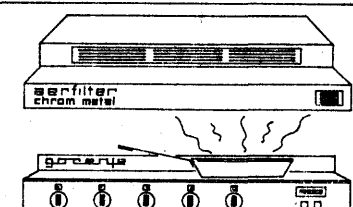
modularni blok, s katerim se hitro in poceni zida

Zahtevajte naše ponudbe.

Vse informacije daje prodajni oddelek tel. 20-965, 22-883

AERFILTER KUHINJSKI ČISTILEC ZRAKA PROTI VONJEM IN PARI V KUHINJI!

NIC VEČ NE BO VASE STANOVANJE POLNO VONJEV IZ KUHINJE

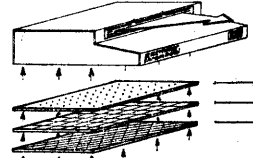
AERFILTER je nov električni gospodinjstveni aparat, plod študija, raziskav in praktičnih preizkusov.

AERFILTER vam zagotavlja:

- Nič več vonj in odvajanje zraka.
- Nič več nepotrebnih vonjav, ki se širijo in prodrejo v steno kot steno.
- Nič več duha po jedeh.
- Nič več znojnih kuhinj.
- Vse pohištvo bo ohranjeno.

AERFILTER je opremljen s tremi filtri:

- I — Al. mreža zadržuje delce maščob.
- II — Steklena vlakna očistijo zrak dima.
- III — Aktivno oglje z zelo poravno površino vsrka tudi najmanjše molekule in očisti zrak naprijednega vonja.

MENJAVA FILTROV:

- Filter I se ne menja, temveč le opere z vodo in pralnim sredstvom.
- Filter II se menja po dobi 6 mesecev.
- Filter III se menja, ko se začne v kuhinji vonj. Prihljen rok trajanja je 1 leto.

Menjava filtrov je enostavna in jo lahko opravi vsaka gospodinja.

Samo AERFILTER je za vas garancija, da bo odslužil vaše stanovanje čisto in brez neprijetnih vonjav. Izdelan je v sodelovanju z renomirano tovarno gospodinjstskih aparatov »GORENJE« Velenje.

CHROM METAL - VELENJE TEL. 85-112

IVAN MIKULIN

Izza kulis fašistične policije

Povezoval sem razpad Jugoslavije s korupcijo in gnolobno, ki sem jo videl v njenih vrhovih, in končno se mi vse skupaj ni zdelo nič čudnega.

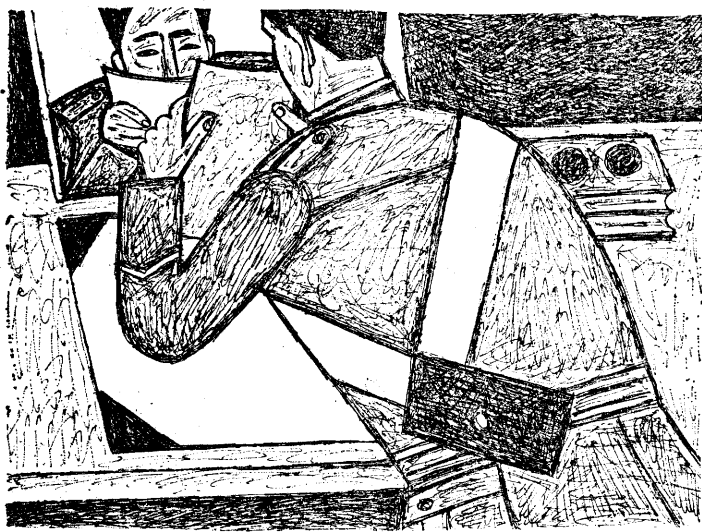
Naposled sva se s Contijem vrnila v Piso. Tam sem zvedel, da so Contija predlagali za italijanskega poslanika v novi državni tvorbi »Neodvisni državi Hrvatski«. Contij je pa dejal, da bo vzem mene s seboj, toda to mi ni nič kaj dišalo.

Toda Pavelić ni maral Contija za poslanika, zato so imenovali nekoga drugega. Mi smo medtem urejali arhiv, da bi ga oddali v ministrstvo. Konec aprila so Contija klicali v Rim, jaz sem ga spremljal. V Rimu so mu sporočili, da se mora udeležiti sestanka v Ljubljani kot delegat Italije. Na tem sestanku naj bi določili meje med Nemčijo, Italijo in Hrvaško. Prišli naj bi Röser, Pavelić in Ciano, razen tega pa še kopica drugih visokih uradnikov vseh treh držav.

Čez nekaj dni sem že odpotoval kot Contijev spremljevalec v Ljubljano. Bilo je še zgodaj spomladi, in imel sem samo lahek površnik, zato me je hudo zeblo. Nastanila sva se v hotelu Union, imel sem nekaj ur časa in sklenil sem si ogledati mesto, prestolnico moje domovine Slovenije. Z žalostjo v srcu sem gledal osvojenega zelenega vojaka, kako se šopirijo po ulicah, domači policisti pa postopajo z njimi. Nekoga sem vprašal, katera reka teče skozi mesto, ko sem stal ob Ljubljani. Začuden me je pogledal in se še bolj začudil, ker je ugotovil, da res ne vem...

V času, ko je bil napovedan sestanek, sem bil pri trgovnici na križišču sedanje Erjavčeve in Prešernove ceste.

Ustaši s Pavelićem, Kvaternikom, Lorkovičem in Mijom Babićem so se pripeljali po Erjavčevi v avtomobilih. V prvem

so imeli kar štiri mitraljeze, do zob so bili oboroženi z bombami in noži. V naslednjih je bilo podobno. Zapeljali so na dvorišče sedanega izvršnega sveta...

Ni minilo pet minut, že je k meni pritekel Mijo Babić in me prosil, naj se brž skrijem. Torej me je Pavelić ali kdo drug opazil! Gorje, če me še enkrat vidi, je dejal Mijo Babić, strahovito bi se razburil. Toda jaz ga nisem hotel ubogati.

Rekel sem:

»Tukaj je italijansko ozemlje in jaz sem italijanski uradnik. Vi pa ste iz NDH, torej iz druge države! Tudi če pride sam Kvaternik, ne grem nikamor!«

Babić je nato odšel, čez nekaj minut pa se je prikazal Kvaternik. Torej je prišel zaradi mene kar minister, tako me je imel poglavnik v želodcu. Predlagal mi je, naj se skrijem, če že nečem oditi, pa ga spet nisem ubogal.

Po končanih razgovorih je bilo v hotelu Union slovesno kosilo. Glede mene pa so se ustaški funkcionarji očitno obrnili na Contija s prošnjo, naj me spravi proč. Zato me je Contij poiskal v Unionu in mi ukazal, naj za nekaj časa izginem, toda naj stalno vzdržujem stike z njim. Zdal sem moral ubogati, čeprav sem se upiral, češ, naj predstavnik NDH izroči Italiji diplomatsko noto, če me nečje gledati. Contij je govoril o meni celo s Ciano, toda tudi ta je zahteval mojo odstranitev.

Odšel sem v hotel Slon.

V Italiji sem bil vaju, da je planilo h gostu, ki je prišel v hotel, po več uslužbencev hkrati. V Slonu tega nisem doživel. Dali so mi sicer sobo, toda na vsakem koraku so kazali svoj prezir in hlad. Na kosilo sem odšel v hotel Strukelj, Contiju pa sem telefoniral.

Potem sem se spet sprehajal po ulicah. Večkrat sem skušal navezati stike z Ljubljancami, pa so me vedno takoj spoznali, odkod sem, najbrž po govoricah. Brž so postali nezaupljivi. Le neki policaj se mi je pritožil, kako je vse to, kar se dogaja, pravi sodni dan. Jaz pa sem ga tolažil, da se je vse skupaj šele začelo.

Pri tem seveda še nisem vedel, niti predvideval, da bi bil kdaj v Jugoslaviji kak upor. Še vedno sem se zanašal samo na Anglijo in Ameriko, Rusija pa je imela pogodbo z Nemčijo.

Medtem so v Unionu končali in morali bi se vrniti. Za vrnitev pa nismo imeli dovolj bencina v avtomobilu, zato sem moral ponj v »belgijsko vojašnico«. Tam sem prvič videl jugoslovanske uniforme na ujetih oficirjih, ki so bili tamkaj zaprti in so čakali ni prevoz v taborišča. Čudna igra usode! Namesto da bi jih gledali kot osvoboditelje v naših krajih...

(NADALJEVANJE)

Frenku bodo poslali album

Veliko smo pisali po časopisih o tem, kako je letos v poznem poletju prišel že drugi po osvoboditvi k nam v Slovenijo na obisk nekdanji partizan John Denvir-Frenk iz Nove Zelandije.

Medtem ko je bil pri nas, je gost iz daljne dežele obiskal veliko število starih znancev in prijateljev, se udeležil kopice proslav in srečanj, znova prehodil stare, zaraščene partizanske steze. Vseposvoda so ga spremljali fotografi in neutrudno izbirali motive, ki bi ponazorili občutke človeka, ko po tolikih letih spet hodi po mladostnih poteh tako daleč od svoje domovine.

Frenk se je vrnil v svojo domovino, slike pa so ostale pri nas. Brez dvoma so zanj dragocene, to vedo vsi. Zato so sklenili, da mu pošljejo vse najbolj značilne fotografije. To so tudi naredili. Album je nared, škatala zanj je iz usnja in v kratkem jo bodo šerčerjevci poslali svojemu staremu bojnemu tovarišu, ki živi na drugem koncu sveta.

V Polju pri Ljubljani živi skromno, nekoliko odmaknjeno, tovariš Janez Lajevce. Tako kot mnogi ljudje v tej starosti, tudi on živi sam z ženo, potem ko so se otroci poženili in pomnožili.

Toda kdo je ta tovariš, da zasluži mesto v našem časopisu? Kakšna je bila njegova življenjska pot in kaj je naredil? Zatorej njegov kratek življenjepis:

Rojen je bil 1910 v Polju, končal osnovno šolo, leta 1924 prvič prestopil prag kiparske šole v Ljubljani, jo končal 1928, se odšel učiti za črkostavca, ker se mu je tam obetal večji in boljši kos kruha. Zelo kmalu je spoznal potrebo po organiziranem boju za delavske pravice, zato so ga 1934 sprejeli v partijo brez kandidatskega staža. Zaradi stavk in demonstracij je bil večkrat brez službe, enkrat tudi nekaj dni v zaporu. Kot komunist se je 1941 takoj vključil v OF. V njej je delal kot strokovnjak svojega poklica. Pri njem doma naj bi bili v kleti zgradili skrišališče za tajno tiskarno. Dva tovariša sta začela kopati, že so pripeljali cement, toda potem je

dobil delo v tiskarni ministrstva za notranje zadeve, nato pa je postal tehnični vodja v železniški tiskarni. Lani so ga z 38 leti delovne dobe upokojili.

To bi bilo vse na kratko o njegovem življenju. Nič posebnega, taka je bila posebno v revoluciji pot mnogih slovenskih ljudi. Toda pri Lajevcu je še nekaj, kar nas lahko zanima. Saj je mož končal kiparsko šolo, nekaj podobnega, kar je zdaj šola za oblikovanje. Ali je potem, ko se je izučil za črkostavca, za vedno zavrgel kiparsko delo, kot temu pravimo?

Dieto in glino je res morda nekoliko zanimal, ni pa zavrgel oblikovanja nasploh. Ostalo mu je slikanje kot »konjiček«. Odslej je več ali manj pridno vihtel čopič, ga pomakal največ v oljne barve in z njimi skušal upodobiti, kar se mu je zdelo zanimivo. Nikoli pa ni skušal s slikanjem prodreti med poklicne slikarje. Kot se spodobilo, če imaš neko dejavnost le za »konjiček«, je slikal le za lastno in prijateljev zabavo. Čeprav je naredil veliko in tudi lepega, se nikoli ni potrudil, da bi vse to ali

opazil voljak, ko sem slikal tovarisa na pokrov od škatle paketa. Slika je bila voljaku močno všeč in takoj je zahteval, naj narišem še njega. Za plačilo mi je obljubil hlebec kruha. Kaj sem mogel drugega kot ustreči? Toda hlebecka nisem nikoli videl. Iz previdnosti sem odtlej vedno zahteval plačilo vnaprej...

Toda tisti voljak je o meni razbomnal po vsem taborišču in kmalu so začeli prihajati k meni voljaki v trumah, nato pa še oficirji. Prinašali so mi barve, papir, čopiče in vse druge potrebščine. Nazadnje sem se spomnil in zahteval še olivno olje, za utrjevanje podlage, sem rekel. Dejansko pa smo ga pojedli in zelo prav nam je prišlo. Ko smo odhajali proti domu, sem imel že za cel kovček raznega slikarskega orodja in drugih potrebščin.

Ze to je bilo z moje strani sila predržno, da sem k vsaki sliki tudi pripisal ime kraja, kjer je nastala, in pa datum. Toda ne po italijansko »Arbe«, ampak po naše — Rab. Velikokrat so me zaradi tega zmerjali in mi očitali marsikaj. Izgovarjal sem se, da italijanskega imena za Rab ne poznam.

Kako sem jim skušal zagreniti njihovo samozadovoljstvo in puhlost, pa je že drugo vprašanje. Navadno sem oficirja ali vojaka, ki sem ga portretiral, postavil na tak kraj, da se je v ozadju videlo taborišče. Narisal ali naslikal sem ga, kot ozadje pa sem upodobil nekatere značilne, boleče prizore ali dogodke. Kako interniranci vlačijo izpod šotorov mrlje, kakšna »imenitna« stranišča imamo, kako interniranci brskajo po smetiščih za odpadki hrane in kako jih voljaki pretepajo... Kape-tan sloni ob ograji in kadi, nekaj internirancev pa hlastno čaka na »čike«. Ta kapetan mi je očital, ko je sliko videl, da sem zloben, vzel jo je pa le.

»Zdravniški pregled« sem naslikal leta 1953 po spominu. Še več bi bil lahko, pa so mi na poti z Raba proti Sloveniji nekje ukradli nahrbtnik, kjer sem imel zajeten sveženj risb s svinčnikom. Tako je vse to propadlo...

Italijani so slike, ki sem jim jih naredil, raznesli na svoje domove. Tudi naši so vzel s sabo slike, ki sem jih naredil v taborišču. Se zdaj ima marsikdo svoj portret z Raba doma na steni... M. P.

Slikal je grozote na Rabu

vse skupaj padlo v vodo. Po vojni je Lajevce zvedel, da se je tema dvema tovarišema zdel kraj preveč nevaren, ker ju je poznalo preveč ljudi iz okolice, pa tudi Lajevce je bil znan. Konec avgusta 1942 pa so Lajevca skupaj z drugimi moškimi zaprli Italijani in ga po krajišči poti po ljubljanskih zaporih poslali na Rab. Tam ni miroval in že čez nekaj tednov so ga prvi, belogardistični povratniki iz taborišča že tožili poljskemu župniku Ketteju kot nepoboljšljivega komunisto.

Na Rabu je preživel vse najhujše, potem pa je nekoga dne Italija kapitulirala, jetniki so se uprli in odkorakali proti Sloveniji, že kot partizanska brigada. V njenih vrstah je korakal tudi Lajevce. Na Mašunu so ga določili za delo v tiskarni. Odpeljal se je v Kocevje in ostal tam do nemške ofenzive, ko se je s tiskarno vred selil na Rog. Kasneje je delal v različnih partizanskih tiskarnah tam okoli, poslali so ga tudi na Primorsko, po koncu vojne pa je bil nekaj časa celo v Gorici. Od tam se je vrnil v Ljubljano in

vsaj nekaj zbral in priredil kakšno razstavo. Pa tudi sam zase je malo obdržal. Le nekaj slik visi po stenah njegove hiše in v nekem kotu je mavčni odlitek hčerinega poprsja...

Ena izmed slik v njegovem stanovanju prikazuje množico okostnjakov v razčepanih oblekah, ki komaj premikajo noge po globokem blatu. V burji in dežju vlačijo druge okostnjake iz šotorov in jih polagajo v vrsto. Sredi med njimi se repenč debel italijanski oficir kot petelin na gnoju, ob njem pa vse neboljsteni stoji mož v beli halji, sam ves shujšan.

»To je »zdravniški pregled« v taborišču na Rabu,« pove Lajevce. In začneva se pogovarjati o njegovi ustvarjalnosti v rabskem taborišču, ko je menda v najkrajšem času največ naslikal, ker je imel časa več kot preveč in mu je delo narekovala lakota.

»Vse, kar so mi voljaki ali oficirji dali, ker sem jih slikal, sem dal v naš kolektiv,« pripoveduje Lajevce. »Tako sem pomagal mnogim...«

Ni slikal samo tega ali onega vojaka ali oficirja, prešernega in presitega, kako se ponaša v takrat modernih »duchejevskih pozih« okoli taborišča. Portretirane je bil samo povod, da je naslikal, kar drugače ne bi bil smel. Izkoristil je vsako možnost, da je zatiralcem zasolil nekaj gorkih. Morda še zdaj kak nekdanji rabski stražar vabi kje v Italiji prijatelje v svoje stanovanje in jim ves ponosen razkazuje svoj portret, ki ga je za hlebec kruha naredil neznanji slovenski upornik, pri tem se pa ne zaveda, da širi glas o svoji temni preteklosti in neumnosti...

Ampak kako je nekaj takega počel za bodečo žico jetnik Lajevce, ne da bi tvegal pretepanje, še hujše stradanje in ponižanje?

»Začelo se je takole,« pripoveduje Lajevce. »Nekoga dne me je

PARTIZANSKI OBRAZI

SGP »GRADITELJ« KAMNIK

KAMNIK — Maistrova 7

nudi v okviru gradnje za trg v Kamniku:

- enosobna, dvosobna in trosobna stanovanja vseljiva 31. VII. 1968
- trosobno stanovanje vseljivo takoj
- trgovski lokal vseljiv v letu 1968
- garaže vseljive v letu 1968
- vrstne hiše do III. faze s takojšnjim prevzemom ali v letu 1968

Erjavčeva mama, še mnogo let!

družino preselila iz Cerklince v Novo mesto, kjer sta imela z možem manjšo trgovino z usnjem in čevljiarskimi potrebščinami. To trgovino je vodila vse do nacionalizacije 1948. Za sodelovanje z OF se je oddolila takoj v začetku, to je v letu 1941. Ko so se pri njej oglašile novomeške aktivistke, ki so zbirale pomoč za partizane — bilo je v letu 1941 — je Erjavčeva mama odprla omare in jim dala na izbiro vse, kar bi lahko koristilo partiza-

nom. Od tega časa dalje je ves čas z vsem podpirala partizanske družine. Oba sinova sta odšla v partizane, oba pa sta umrla po vojni, v znatni meri zaradi posledic vojne. Zaradi pomoči, ki jo je dajala partizanom, so jo leta 1942 fašisti zaprli in postavili pred vojaško sodišče. Po dobrem mesecu ji je uspelo prid domov. Potem je še z večjo prizadevnostjo podpirala narodnoosvobodilni boj. Mnogo paketov je poslala partizanskim družinam v internacijo, partizani pa so od nje dobili mnogo usnja in drugih potrebščin, takrat tako dragoceno sol in še veliko drugega. Domači izdajalci so jo med prvimi dali na listo za ustrelitev, vendar ji je uspelo, da njihova namera ni bila uresničena, čeprav je bila še dvakrat aretirana in zaprta. Sama se še spominja, da so njeno hišo preiskali petnajstkrat. Pravi, da so jo grozile in nasilje le še spodbujale k sodelovanju s partizani vse do osvoboditve. Aktivistke OF v Novem mestu vedo povedati, da je bila Erjavčeva mama med najbolj prizadevnimi podporniki OF v Novem mestu.

Svojo osemdesetletnico je Erjavčeva mama praznovala le v krogu svojih nekdanjih sodelavk med NOB. Oziroma sodelavci nima več. Kot povedano, oba sinova sta umrla po vojni, prav tako tudi mož. Vzlic temu je Erjavčeva mama v svoji hiši na Bregu št. 1 malokdaj sama tma mnogo prijateljev in znancev, ki se vedno radi oglašijo pri njej, kjer so svede tudi vedno dobrodošli. Sele

pred dvema letoma ji je bila rešena prošnja za pokojnino po sinu Rajku, ki je vsa leta po vojni do svoje smrti živel pri njej. Res skromna pokojnina, vendar vsaj majhna odškodnina za njeno veliko in nesebično pomoč narodnoosvobodilnemu boju.

Vsi ki jo poznajo, vsi, ki so bili deležni njene nesebične pomoči, kot tudi vsi njeni sodelavci med vojno ji žele še mnogo zadovoljnih let!

P. Romanič

OKROGLE IN OGLATE

• Poročna priča pa taka... Na nedavni poroki nekoga igralca in neke igralkice je bil poročna priča, bržkone prvič v zgodovini — robot, ki ga je izdelal sam ženin, Robot je nataknil ženinu in nevesti na prst prstan in je obla doporočena poljubila, konec koncev pa zapel še primerno prigodnico. Poročila ne povedo, ali je bil robotov poljub topel, prsrčen, in ne, ali je bilo njegovo petje čustveno in ganljivo.

• Samo prišepetalec ne! Andre Malraux, pisatelj in de Gaulleov minister za kulture, je napisal v nekem pismu: »Jaz ne zamerim prijateljem, ki me obrekujejo, zamerim pa tistim, ki mi o tem poročajo.«

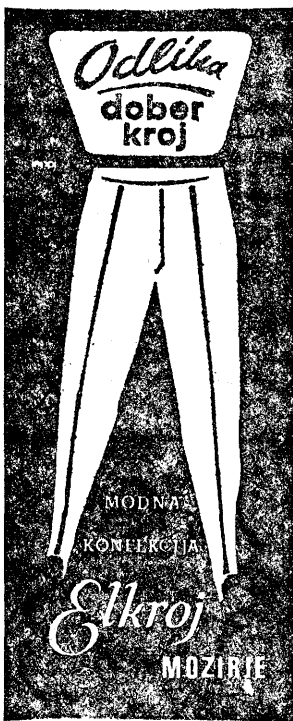
• Ubogi sir! Francoski predsednik de Gaulle naj bi bil — prvi neki njegov življenjepisec — rekel: »Ni lahko voditi naroda, ki ima — 275 vrst sira.«

• Britanski meteorologi so napovedali rešeni hude nevarnosti... Letos so v Veliki Britaniji končno odpravili zakon, ki je veljal še od 17. stoletja in ki se je glasil: »Sebe, ki se ukvarjajo z napovedovanjem vremena, je treba — sežgati na grmadi.«

• Znanje, potrebno za mesta direktorjev in drugih vodilnih uslužbencev... V »Politiki« z dne 19. novembra 1967, je moč prebrati v poročilu o seji GO Zveze inženirjev in tehnikov Jugoslavije tudi tole: »Poudarjeno je bilo, da je potrebno določiti stopnjo strokovnosti za opravljanje posameznih poslov. V zvezi s tem je bilo silšati pripombo, da je del tiska to zahtevno Zveze inženirjev in tehnikov Srbije napočno razložiti. Ta zahteva se namerča tiste tistih delovnih mest, za katera je v prvi vrsti določeno znanje iz inženirsko-tehnične stroke, ne pa delovnih mest za direktorje in druge vodilne uslužbence...«

• Nagrajeni izumi. Ziriža natečaja mladih izumiteljev, ki se sestane vsako leto v Bristolu (Britanija) je nagradila razne izume, med drugim tudi na poseben način izdelane vilice za namotavanje makaronov, triglate klobase in preobleko za na jezik, ki omogoča lažje požiranje grenkih zdravil...

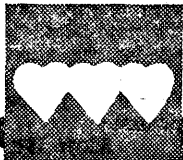
• Spodbudna napoved... Dr. Borivoje Jelić, zvezni tajnik za gospodarstvo, je nedavno na tiskovni konferenci izčrpno utemeljeval razloge za podražitev bencina in je na koncu rekel: »Naš cestni promet je kakor otrok, ki hitro raste. Čevlji in rokavi na suknji — ceste — postajajo naglo prekratki. Staršem se stroški povečavajo...« Zelo prepričljivo. In spodbudno! Ne bo treba dolgo čakati in otrok se bo usedel v šolsko »klop«. Tedaj bodo nastali stroški za knjige... Ne bo dolgo trajalo in otrok bo stopil v gimnazijo ali kako drugo srednjo šolo;

izleti, plesi, žepnina... Stroški rastejo. Naposled pride univerza, po možnosti diplomski studij v inozemstvu, mogoče celo vzdrževanje žene in sinčka nadobudnega, še nezaposlenega sina...

• Iznajdljivi politiki. Italijanski pisatelj Giovanni Guareschi je, govorč po radiu o političnem ozračju na Zahodu, dejal: »Če ne pride našim politikom nič boljšega na pamet, tedaj se odpravijo na pot.«

• Dovolj mu je bilo ljubljana. Patriarh vseljine pravoslavne cerkve Atenagoras je nedavno obiskal srbskega patriarha, vrhovnega poglavarja rimokatoliške cerkve (papeža), canterburyjskega nadškofa in še poglavarje nekaterih drugih veroizpovedi ter se pogovarjal z njimi o potrebi sodelovanja vseh cerkva. Ob tem obiskih se je Atenagoras poljubila z vsakokratnim gostiteljem. Po končanih obiskih je patriarh rekel: »Dovolj je bilo poljubljanja, zdaj je treba preiti k dejanjem!«

Radence Po združje ZA ŽIVČNE BOLEZNI

Nezavladni plen. Borisav Atanasković iz Brezovice pri Trsteniku je lovil v trsteniškem gozdu. Zdajci je zasilal v grmovju hrupno frtovanje in vrečanje vran. Snel je puško in se pripravil na strel. Nepričakovano je zletelo iz grmovja več vran, ki jih je zasledoval velik jastreb. Borisav je sprožil puško in zadel eno vrano in jastreba. Ko je dvignil jastreba, je

Dobro je, če veste...

ostrel. Na njegovi nogi je zagleдал obroček z oznako »Helsinki«. Jastreb je preletel več tisoč kilometrov od Finske do Jugoslavije v — smrt.

Poraba električne energije na vsem svetu se je od 1962. do 1965. leta povečala za približno 17 %. 1965. leta je poraba te energije dosegla rekord: 3249 milijard kWh ali povprečno 1020 kWh po prebivalcu na svetu. V ZDA je poraba znašala 35 % svetovne proizvodnje. Na drugem mestu je bila ZSSR s 15 % porabo, na tretjem mestu Velika Britanija s 5,9 % porabo, na četr-

ESESOVCI — VOJAKI SMRTI

»V lagerjih jih bomo naučili reda...«

Odlomki iz govora, ki ga je Heinrich Himmler imel pred esesovci januarja leta 1937

...Zdaj ko je beseda nanesla na Totenkopfverbände («Skupine mrtvaških glav»), bi rad spregovoril o koncentracijskih taboriščih. Dandanes imamo v Nemčiji naslednja koncentracijska taborišča (toda pozneje jih bomo imeli več): Dachau, Sachsenhausen, Lichtenburg, Sachsenburg in še nekaj manjših. Internirancev je osem tisoč. Takoj vam pojasnim, zakaj jih je toliko in zakaj jih bomo imeli še več. Komunistična partija je dobro organizirana. Del njenih funkcionarjev je v tujini, drugi pa so že aretirani. Zdaj so ti v koncentracijskih taboriščih, zakaj delavske množice so pripravljene podpirati našo stranko le tedaj, če jih ne bodo podpirale druge ideologije.

Jasno je, da tisti, ki je bil leta in leta komunist, še naprej simpatizira s KP. Stevilni komunistični funkcionarji so po tistem, ko so prišli na svobodo, pobegnili v Rusijo, kjer so se udeležili posebnih tečajev za uporabo nove taktike v boju zoper nas. Počasi so se vračali v Nemčijo, pri čemer so si pomagali s čudovito ponarejenimi potnimi listi, in se nastanili v krajih, kjer jih ljudje niso poznali in kjer smo jih zelo težko odkrili.

Odkar sem leta 1934 prevzel poveljstvo nad gestapom, nisem dal objaviti ničesar več o ilegalni komunistični partiji, zakaj trdim, da mora politična dejavnost potekati v tišini. Leta 1936 smo na primer dvakrat il-

kvidirali vodstvo nemške komunistične partije, vendar tega niste mogli prebrati v časopisju. Navzlic temu je dejavnost te stranke še zmerom močna, kajti Kominterni ima veliko denarja, GPU pa ima velikanski proračun: milijardo in tristo milijonov zlatih mark.

Obdajajo nas dežele, v katerih je delovanje komunistov svobodno, in zato je dejavnost naše stranke težka. Zato in pa zato, da bi imel vsaj nekaj miru, sem v soglasju s führungem začel internirati komunistične funkcionarje. Zdaj bodo aretacije še številnejše, tako da bomo onemogočili ustvaritev ilegalne organizacije, ker pač ne bo ljudi.

Bodite prepričani, da v lagerjih ni nikogar brez razloga: tisti, ki jih aretiramo, so usledili na zločinca, propadli ljudje. Boljšega in učinkovitejšega dokaza za vplivanje dednih in rasnih zakonov ne boste našli drugje kot v koncentracijskih taboriščih. V njih so vodeno-glavci, pohabljeni, polkrvni Židje, manjvredni ljudje z rasnega stališča. Seveda delamo razliko med čistimi, ki so zaprti za nekaj mesecev in namenjeni prevzgoji, in čistimi, ki morajo biti dolgo v koncentracijskem taborišču. V celoti vzeto temelji vzgoja na redu, ki vlada v taboriščih, ne pa na poučevanju kakšnega svetovnega nazora, zakaj interniranci imajo v večini primerov suženjsko duševnost in le nekateri med njimi imajo pravi značaj. Suženjske duše bi stimulirale poslušnost, ponavljale bi vse, kar piše v Völkischer Beobachterju, toda v bistvu se ne bi prav nič spremenile.

Vzgoja je zato zamenjana z redom, red pa se začne s tem, da morajo interniranci živeti v čistih barakah. Samo Nemci so sposobni netesa takšnega: noben drug narod bi ne bil tako človeški. Perilo menjajo zelo pogosto, interniranci se navdajo, da se umivajo dvakrat na dan. V nekem taborišču imamo poklicne zločince: petsto ljudi, med katerimi je bil vsak obsojen najmanj na osem ali deset mesecev zapora. Marsikateri je bil obsojen že tridesetkrat.

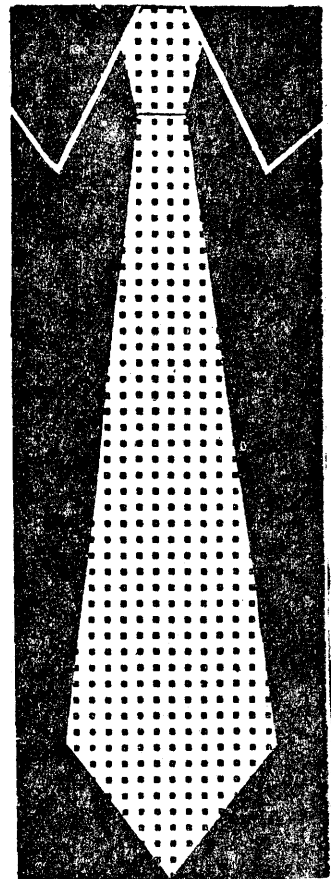

BERLIN, 13. OKTOBRA 1936: HEINRICH HIMMLER GOVORI NA ZASEDANJU »ODBORA ZA POLICIJSKE ZAKONE« NA SEDELU NEMSKA AKADEMIE ZA PRAVNE ZNANOSTI, NA NJEGOVI DESNI SEDI OBERGRUPPENFÜHRER HEYDRICH, NA LEVI PA MINISTER FRANK (PRESEDAJNIK AKADEMIE) IN STANDARTENFÜHRER BEST.

Enkrat na leto obiščem vse lagerje. Prihajam brez napovedi. Pred kratkim sem videl dvainšestdesetletnega človeka, ki je zagrešil svoj tridesetdesetletni zločin. Žalitev za žival bi bila, če bi s takšnim človekom ravnali kot z živaljo: žival se ne vede tako. Nameravam spraviti v taborišča vse povratnike po tretjem ali četrtem zločinu. Ni razloga, da bi takšne primerke puščali na svobodi, zlasti če pomislimo, da je njih nadzorovanje zelo drago.

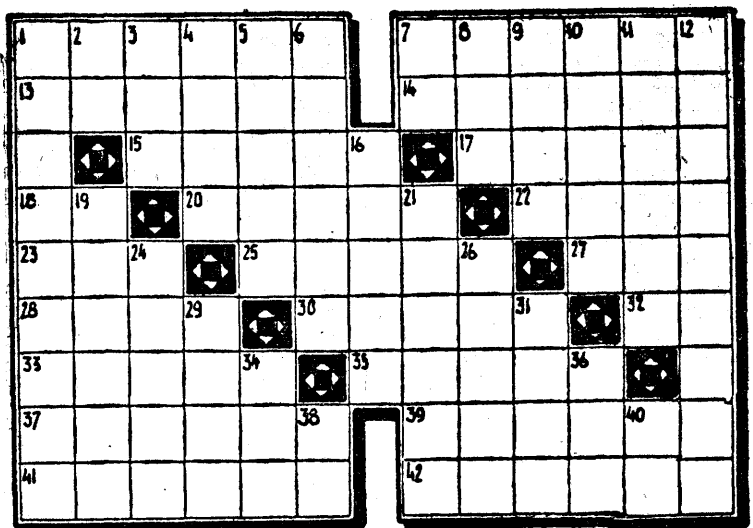
Vsi ti bodo torej odšli v koncentracijska taborišča: naučili jih bomo reda — strogega reda — snage in najstrožje discipline. Taborišča so obdana z električnimi žicami. Če kdo prestopi prepovedani pas, streljajo nanj, kakor tudi streljajo na vse, ki bežijo od dela. Če je kdo porogljiv, ga izolirajo v temno celico, dobiva samo kruh in vodo ter po pruskem zakonu dobi petindvajset batov. V tej kazni ni prav nič šrovega, saj jo lahko ukažejo samo inšpektorji koncentracijskih taborišč...

(Nadaljevanje prihodnjic)

Pojem elegancije so kravate TERITAL. Svilaniti KAMNIK

KRIŽANKA

pletena posoda, 28. pripadnica evropskega naroda, 30. grška muza ljubezenske poezije, 32. osebni zaimsek, 33. zaničljivo ime za gosli, 35. zavita, 37. gora pri Varazdinu, po kateri ima ime partizanski odred, 37. človek z eno roko, 41. novo srebro, kina srebr, 42. slavni italijanski tenorist (Enrico, 1873-1921).

NAVPIČNO: 1. naziv partizanske čete, ki je delovala na območju Gorenjske, 1. 1941, 2. španski splošnik, 3. izrastek na živalskem telesu, 4. domače žensko ime, 5. nekdanji huški poglavar, imenovan »šiba božja«, 6. prestolnica nekdanje Asirije, 7. oblika pomožnega glagola, 8. kratica za »Vojsko državne varnosti«, ki je obstajala med vojno, 9. opis, 10. ima lastnost za luženje, 11. tumor žleznega tkiva, 12. sovjetski maršal, udeleženec oktobrske revolucije, nekaj časa komandant Ukrajinske fronte med II. svetovno vojno. Letos je bil na obisku v Jugoslaviji ter obiskal tudi Slovenijo, 16. mesteca v ZDA ob reki Ohio, zvezne države Kentucky, 19. gosta bombažna tkanina, 21. priimek narodnega heroja iz Kranja, padel 21. VI. 1943 pri Javorniku na Gorenjskem (ivo, part. ime Joki), 24. ljudska bojna trojeja, 26. srbohrvatski izraz za glavno mesto Grčije, 29. ime karakterne italijanske filmske igralke Magnani, 31. dno pri sodu, 34. tropski les za izdelavo ladji, 36. otočje v Indoneziji med Avstralijo in Novo Gvinejo, 38. ime črke, 40. središče vrtenja.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. Saje, 5. obrabljen, 11. Inari, 13. mezinac, 15. Monika, 17. novela, 18. omen, 19. Ksela, 21. JG, 22. nak, 23. Ovada, 24. tul, 25. ol, 26. šlape, 27. Besi, 28. viator, 30. Kairka, 32. Ajdovec, 34. Pami, 35. Airold, 36. kani.

VODORAVNO: 1. priimek narodnega heroja, komandanta Sladrove brigade, danes polkovnik v pokolu (Mirko), 7. sodrga, drhal, 13. pripadnik filozofske šole, ki ima ime po antičnem mestu v južni Italiji, 14. partizanske enote, ki so odigrale veliko vlogo zlasti v začetku upora, 15. vladarjev sin, 17. kraj ob Savi s tovarno papirja in celuloze, 18. pripovedna pesem, 20. drugače, po domače (tukaj), 22. posušena trava, 23. mesteca v južni Norveški blizu Osla, 25. glavno mesto istoimenske španske pokrajine v Stari Kastiliji, 27.

tem Japonska s 5,6 %, na petem mestu Zahodna Nemčija s 5,3 % porabo itd. Proizvodnja električne energije v atomskih centralah je 1965. dosegla 24 milijard kWh, s čimer se je ta vrsta energije od 1962. do 1965. leta nekaj več kot povečala. V omenjenem razdobju sta bili največji izvozniki električne energije Avstrija in Norveška, največje uvoznice pa Zahodna Nemčija, Danska in Zambija.

Pokopališče v Mirnu pri Gorici je razdeljeno med Jugoslavijo in Italijo. Vhod na pokopališče je v območju Jugoslavije in je hkrati tudi mejni prehod. To — da teče meja čez pokopališče — je, verjetno, eden redkih podobnih primerov na svetu.

Grški izseljenci. V poslednjih 25 mesecih se je izselilo iz Grčije okrog 600.000 ljudi. Vsi ti ljudje so šli s trebuhom za kruhom. To je največja emigracija v vsej zgodovini Grčije. Največ grških izseljencev se je zaposlilo v Zahodni Nemčiji.

V Sloveniji se rodi vsak mesec okrog 2300 otrok, umre pa približno 1400 prebivalcev na mesec.

• TV 15. Izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovenova 10 — Tisk in klišej: H. CZP Ljubljana. Ljubljana, Kopitarjeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 600 dinarjev oziroma 16 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oziroma 10 N-p — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovenova 10, pri čemer p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-801, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Ob prihodu v odred si je izbral ime Tomaž; toda tovariši so mu nadelili vzdevek Silni, in to zato, ker je bil nezavladno velik in močan fant. Dlani je imel take, da bi iztisnile vodo iz kamna, stopala pa tako nazarensko velika, da ko je bil še doma čevljev zase ni mogel kupiti, marveč mu jih je moral narediti čevljar.

V partizane je prišel obut v dobre kvedre; toda čez mesec in dan jih je tako zbil, da jih je nazadnje zadegal v neko grapo. Poslej je hodil z nogami, ovitimi v cunj, ker drugih čevljev, ki bi mu bili prav, ni in ni mogel dobiti. Od časa do časa se je obrnil na Ahaca, intendanta I. bataljona, v katerem je imel Silni domovinsko pravico, ter ga prosil, naj mu priskrbi kako zanj primerno obuvanje. Ahac, ki ni sicer nikoli skoparil s obljubami, mu je vsekakor obljubil, da bo čim prej staknil kake čevlje zanj. Toda čas je mineval, o obljubljenih čevljih pa ni bilo ne sluha ne duha. Medtem je upal, da bo prej ali slej podrl kakega sovražnika, ki ima tako velike noge kot on, in se bo preselil v njegove čevlje ali škornje.

Neke jesenske noči je odred zapustil taborišče in odšel na akcijo. Silni je z nogami, oho-motanimi z vrečevino, klamal pred kulturnikom Črtom. Pri tem je puščal za seboj v slano vtišnjeno stopinje, ki so spominjale na mamutove.

»Medjuš, takih tac še nisem videl!« je pomislil Črt. »Čevljar bi bil samo za njegove podplate potreboval enajst kravljiv kož, kolikor jih je potreboval Gargantua za svoje podplate.«

Ob zori je ogred naletel na cesti med Grižami in Selom na pet nemških tovornjakov, ki jih je spremljal oklepni avtomobil. Peljali so živila in druge potrebščine za nemško posadko v Selu. Odred je kolo-no napadel in se kmalu polastil vsega, kar je bilo na tovornjakih. Tu je bila tudi večja količina vojaških čevljev in

škornjev. Silni si je skušal pome-riti največji par čevljev. Na vse pretege je potiskal levo nogo v čevlj, toda bilo je, ko da bi hotel stlačiti delfina v škaflo za sardine.

»Ne gre pa ne gre,« je naposled rekel razočaran in hudo zdelan od jalovega naprezanja. »Težko boš pred osvoboditvijo našel svojim kopitom primerne podkve,« je menil mulovodec Blaž.

Nekaj dni kasneje sta odred in neka brigada napadla domobransko postojanko v Loki. Silni se je nadejal, da se mu bo morda tokrat ponudila pri-

ležnost, da pride do kake sebi primerne obutve. Toda med napadom so belim pridrveli na pomoč Nemci, tako da sta se morala brigada in odred umakniti.

Ko sta nekje počivala, je Silni opazil, da nosi neki dolgin iz brigade zelo velike gojzerje. Podplatli so sicer bili že precej zlizani, pete pošved-rane in vse usnje je bilo raz-pokano, ker masčobe nemara ni povohalo, odkar je bilo v hosti. Kljub temu je Silni s poželjivim pogledom božal to bomo obuvavo.

Nekega dne se je njegov bataljon v neki vasi spopadel z Nemci. Silni je med bojem uzrl majhnega Nemca, ki je nosil presenetljivo velike čevlje. Silni, ki je bil čisto bos, se je pognal po snegu, proti Nemcu, da bi ga ujel in sezal. Toda Nemec je začel bežati. Silni se je zapodil za njim. Ko sta prisopihala do nekega ploga, je Silni popadel Nemca za ovratnik bluze, in že se je ve-

selil novih čevljev, ki so se kar lesketali, tako so bili položeni. Toda Nemec se je po matje zavilhtel čez plot in izginil za njim. Silnemu pa je za spomin pustil svojo bluzo. Silni je, ves huda na ubežnika, raz-trgal bluzo na dvoje in si z njo omotal noge.

To ni bilo res, to se je Sil-nemu samo sanjalo.

Nekaj dni zatem je Ahac spet dobil nekaj usnja. Tedaj je naročil nove čevlje tudi za Silnega. Ta ga je ves iz sebe objel in trikrat poljubil. Toda v to čašo radosti je nepričako-vano kanila grenka kaplja.

silil novih čevljev, ki so se kar lesketali, tako so bili položeni. Toda Nemec se je po matje zavilhtel čez plot in izginil za njim. Silnemu pa je za spomin pustil svojo bluzo. Silni je, ves huda na ubežnika, raz-trgal bluzo na dvoje in si z njo omotal noge.

Medtem je prišel zadnji dan leta 1944. Prvi bataljon se je tisto popoldne ustavil v vasi Rupa. Pod večer so se borci norazgubili po hišah, se pomenkovali z domačini ali kako drugače preganjali čas. Vtem pa so se komisar bataljona, kulturni referent in intendat Ahac s pomočjo članic SPZZ in mladink trudili, da bi bat-aljon dočakal novo leto v kar se da prijetnem razpoloženju.

Vaščanke so med drugim skle-nile, da bodo obdarovale bat-aljon z novoletnimi darili. Naredile so toliko zavojev, kolikor je bilo borcev, ter jih izročile Ahacu.

Zvečer se je bataljon zbral v Prosvetnem domu. Da bi bi-lo kar najbolj veselo, so do-

mačinke prinesle borcem tudi nekaj steklenic žganjice, ki so jo zbrale po vasi. Dva doma-čina sta borcem igrala za do-br razpoloženje. Eden je na-tegoval meh, drugi pa piskal na klarinet.

Vtem ko se je bataljon za-baval ob požirkih žganjice in veselih zvokih, je komisar Kruno razmišljal, kaj naj po-ve v svojem govoru, ki ga na-merava imeti v zvezi z bliž-njim koncem starega leta. Pred njegovim govorom pa bo Ahac razdelil novoletna dari-la, je rekel komandant bata-ljona.

Vsa darila so bila lepo za-vita v papir, le tisto, ki je bilo namenjeno Silnemu, je bilo zavito v žakljevo, na kateri je bil napis »Za Silnega«.

»Na, to je pa zate,« je rekel Ahac, ko mu ga je izročil.

Ko je Silni odmotal tisto, kar je bilo v tako nenavad-nem omotu, je kar zazljal. Ta-kega darila ni niti zdaleč prič-akoval. Pred njim je namreč ležal par novih čevljev števil-ka 52! Zdelo se mu je, da sa-nja. Brž je zaslučil, da se mora za to, prijetno presene-čenje zahvaliti Ahacu, ki ga je zdaj opazoval in se nekam skrivnostno smehljaj. Silni ga je pogledal z neizmerno hva-ležnostjo v očeh, vlažnih od ganjenosti.

»Le kje si jih staknil, Ahac?« je vprašal z glasom, ki mu je drhtel od nedopo-vedljive sreče.

Ahac ne bi bil Ahac, če bi povedal resnico. Namesto tega je, hudomušno smehljaje se, dejal:

»Zadnje čase sem vseskozi tuhtal, kje neki bi dobil kako obutev zate. Pa mi je kar na celem kanila v glavo rešila misel. Nekoč sem namreč bral, da v muzeju na Dunaju hrani-jo čevlje tistega Brdavska, ki mu je Krpan z mesarico beti-co oddroblil. No, pisal sem tja in jih prosil, naj odstopijo ti-ste čevlje enemu izmed Br-davsovih potomcev, ki nikjer pod soncem ne more dobiti obutava po svoji meri. In, ka-kor vidiš, so ti jih res blago-volili poslati.«

Ko je odprl svoj zavoj jezi-kavi Obad, ki je rad zbadal druge, je v njem našel preka-jen svinjski jezik. Gaber, ki se je zmerom delal bolnega, je v svojem »dodatnem« za-

voju našel stekleničico ricino-vega olja. Nepopoljšljivi ner-gač Rafael je dobil staro ragljo. Največji plahun v bataljonu, Cvrm, je v svojem zavoju na-šel zadnji stopali in uhlej div-jeja zajca. In tako naprej.

Vse to je bolj ali manj ne-prijetno prizadelo dobitnike »dodatnih« zavojev, hkrati pa je izzvalo bučen krohot dru-gih tovarišev.

Zatem je začel Ahac deliti one druge zavoje. Borci so v njih našli najrazličnejša dari-la, od domačih klobas do ciga-let in nogavic.

Vsa darila so bila lepo za-vita v papir, le tisto, ki je bilo namenjeno Silnemu, je bilo zavito v žakljevo, na kateri je bil napis »Za Silnega«.

»Na, to je pa zate,« je rekel Ahac, ko mu ga je izročil.

Ko je Silni odmotal tisto, kar je bilo v tako nenavad-nem omotu, je kar zazljal. Ta-kega darila ni niti zdaleč prič-akoval. Pred njim je namreč ležal par novih čevljev števil-ka 52! Zdelo se mu je, da sa-nja. Brž je zaslučil, da se mora za to, prijetno presene-čenje zahvaliti Ahacu, ki ga je zdaj opazoval in se nekam skrivnostno smehljaj. Silni ga je pogledal z neizmerno hva-ležnostjo v očeh, vlažnih od ganjenosti.

»Le kje si jih staknil, Ahac?« je vprašal z glasom, ki mu je drhtel od nedopo-vedljive sreče.

Ahac ne bi bil Ahac, če bi povedal resnico. Namesto tega je, hudomušno smehljaje se, dejal:

»Zadnje čase sem vseskozi tuhtal, kje neki bi dobil kako obutev zate. Pa mi je kar na celem kanila v glavo rešila misel. Nekoč sem namreč bral, da v muzeju na Dunaju hrani-jo čevlje tistega Brdavska, ki mu je Krpan z mesarico beti-co oddroblil. No, pisal sem tja in jih prosil, naj odstopijo ti-ste čevlje enemu izmed Br-davsovih potomcev, ki nikjer pod soncem ne more dobiti obutava po svoji meri. In, ka-kor vidiš, so ti jih res blago-volili poslati.«

Alojz Ravbar

NOVOLETNO DARILO